

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА ЛІНГВОДИДАКТИКИ**

**Кваліфікаційна робота
магістра**

на тему: **СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АБРЕВІАТУР
АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ СФЕРИ МЕДИЦИНИ**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи 8.0350-а-з
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.041 Германські мови
та літератури (переклад включно),
перша – англійська
освітньо-професійної програми
Мова і література (англійська)
Саламатіна Ольга Олександрівна

Керівник к.пед.н., доц. Надточій Н. О.

Рецензент: к.філ.наук, доц. Шевчук О.В.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет іноземної філології

Кафедра англійської філології та лінгводидактики

Освітній рівень магістр

Спеціальність 035 Філологія

Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно),
перша – англійська

Освітньо-професійна програма Мова і література (англійська)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

« _____ » _____ 2021 року

**З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА**

САЛАМАТІНОЇ ОЛЬГИ
ОЛЕКСАНДРІВНИ

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проєкту) «Структурно-семантичні особливості абrevіатур англійської мови сфери медицини»

Керівник кваліфікаційної роботи (проєкту) Надточій Наталя Олександрівна,
к. пед. н., доцент

затверджені наказом ЗНУ від «13 квітня» 2021 року № 590-с

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проєкту) 2.02.2022

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проєкту): наукові публікації присвячені аналізу скорочених одиниць англійської мови у рамках медичного дискурсу; результати науково-дослідницьких робіт.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

- 1) систематизувати інформацію щодо англійськомовних скорочених одиниць;
- 2) визначити парадигматичні відносини між англійськомовними медичними абrevіатурами;
- 3) встановити структурно-семантичні характеристики англійськомовних медичних скорочень.

5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи (проекту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Надточій Н. А., к. пед. н., доц.	27.05.2021	27.05.2021
Розділ 1	Надточій Н. А., к. пед. н., доц.	15.06.2021	15.06.2021
Розділ 2	Надточій Н. А., к. пед. н., доц.	02.10.2021	02.10.2021
Висновки	Надточій Н. А., к. пед. н., доц.	26.11.2021	26.11.2021

6. Дата видачі завдання 02.05.2021**КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН**

№з /п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проекту)	Примітка
1	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх аналіз	травень 2021	виконано
2	Добір фактичного матеріалу	травень 2021	виконано
3	Написання вступу	травень 2021	виконано
4	Написання теоретичного розділу	червень 2021	виконано
5	Написання практичного розділу	жовтень 2021	виконано
6	Формулювання висновків	листопад 2021	виконано
7	Проходження нормоконтролю	січень 2020	виконано
8	Одержання відгуку та рецензії	лютий 2022	виконано
9	Захист	лютий 2022	виконано

Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність в роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату)

Магістрант _____ (підпис)

О.О.Саламатіна
(ініціали та прізвище)

Керівник роботи _____ (підпис)

Н. О. Надточій
(ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ (підпис)

В. А. Березний
(ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Дипломна робота – 89 стор., 67 джерел.

Об'єкт дослідження – медичні скорочення англійської мови.

Предмет дослідження – структурні, семантичні, стилістичні, функціональні та національно-специфічні характеристики медичних аббревіатур як засобу виявлення особливостей англійської мовної картини світу.

Мета роботи: вивчення властивостей англійських медичних аббревіатур як частини медичної терміносистеми англійської мови.

Теоретико-методологічні засади: ключові положення досліджень явища аббревіатури (І. Арнольд, О. П. Кононенко, Ю. Г. Кочарян, С. Кісіль та ін.), терміносистеми (І. Гальперін, Г. Г. Еремкіна, Л. В. Дубровіна, С. І. Балишин та ін.).

Отримані результати: аббревіатура представляє собою одиницю, що є результатом процесу скорочення. З точки зору структурного розмежування аббревіатури представлені класами акронімів, ініціалізмів, усічень, зрощень та гібридів. У середині системи медичної лексики аббревіатури можуть вступати в парадигматичні відношення, серед яких ми виділяємо синонімію, антонімію, омонімію і полісемію. За тематичним принципом нами були виділені 12 груп аббревіатур: анатомічні структури; фізіологічні показники, клінічні прояви; мікробіологічні категорії; фізичні, біохімічні та фармакологічні чинники; лікувальні та діагностичні процедури; медичне обладнання, статус, посада медичного працівника і статус хворого; організації та наукові товариства; лікувальні установи, а також їхня інфраструктура; сертифікати, документи, програми, стандарти.

Ключові слова: *аббревіатура, медицина, англійська терміносистема, синонімія, антонімія, омонімія, полісемія, акроніми, апокоп, відсікання, синкопа*

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ АБРЕВІТУР В СУЧАСНІЙ МЕДИЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ	7
1.1 Визначення поняття «термін» та характеристика медичної термінології.....	7
1.2 Парадигматичні відносини англійських медичних термінів ...	11
1.3 Явище аббревіації у сучасній англійській мові.....	18
1.4 Фактори утворення аббревіатур.....	23
1.5 Компресія і номінація в процесі аббревіації.....	27
РОЗДІЛ 2 СТРУКТУРНІ ТА СЕМАНТИКО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКИХ МЕДИЧНИХ АБРЕВІАТУР ...	35
2.1 Парадигматичні відносини у системі англійських медичних аббревіатур.....	35
2.1.1 Синонімія англійських медичних аббревіатур.....	36
2.1.2 Полісемія і омонімія англійських медичних аббревіатур.....	42
2.1.3 Антонімія англійських медичних аббревіатур.....	44
2.2 Омоакронімія англійських медичних аббревіатур як варіант корелятивної аббревіації	48
2.3 Типологічна класифікація англійських медичних аббревіатур...	58
2.3.1 Класифікація за тематичними групами.....	58
2.3.2 Класифікація за структурою.....	61
ВИСНОВКИ	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	70

ВСТУП

В даний час дослідники чітко розуміють, наскільки важливу роль відіграють у світі сучасної науки професійна концептосфера і наукова галузева термінологія як її невербалізована частина, а також характеристики, пов'язані з ними: семантичний простір, вербалізовані денотати, невербалізовані змісти, взаємодія із загальноживаною лексикою, фактори, що впливають на термінотворення, регулювання стихійності термінотворення.

Терміни – найважливіша складова частина будь-якої галузі науки, основна мова спілкування вчених як всередині своєї області, так і міжгалузевої наукової комунікації. Без системи галузевої термінології неможливі накопичення, зберігання і передача інформації, а значить, і розвиток цієї галузі, її взаємодія з іншими галузями, взаємозбагачення новими відкриттями, тенденціями. Питання оволодіння науковою галузевою термінологією набуло особливої актуальності в умовах так званого «термінологічного вибуху», коли в світі мінливої картини світу різко зросла потреба в номінації все нових і нових досягнень науки і техніки. Для того щоб йти в ногу з ними і залишатися компетентним фахівцем у своїй галузі, необхідно бути обізнаним щодо нових термінологічних одиниць, які називають і описують нові явища у професійній концептосфері.

Наявні в нашому розпорядженні словники медичних термінів не можуть повністю задовольнити зростаючі потреби медичних фахівців, тому що медичні аббревіатури, важлива частина термінологічної лексики лікарів, представлені в них мінімальною кількістю. Термін аббревіатура ми розуміємо та використовуємо в нашій роботі в широкому сенсі, тобто, як будь-яке скорочення.

В межах професійної концептосфери медицини виникають нові поняття, які покликані позначати нові терміни: вони іноді об'єднуються в

термінологічні поля і навіть цілі термінологічні системи. Упорядкування цього стихійного процесу і управління ним, безумовно, потребує вивчення процесів термінотворення. За визначенням Н.Глуховської «точна термінологія характеризує рівень науки і, безумовно, необхідна для взаєморозуміння, а відсутність точної термінології негідна науки» [Hlukhovs`ka].

У ХХІ столітті тиск інформації на людство зросло настільки, що сприйняти і обробити велику частину нових відомостей не представляється можливим без використання у мові такої інформаційно місткої одиниці, як аббревіатура. Науковий дискурс настільки насичений інформацією, що її компресія неминуча, а основний засіб компресії – аббревіація, тобто створення аббревіатур, що неодноразово відзначалося дослідниками [Зацний 2007; Скоринович 2019; Елькин 2003]. Неможливо уявити собі будь-яку галузь науки (в тому числі, медицини) без спеціалізованих термінологічних словників (моно-, бі- полілінгвальних) з вибіркою спеціальних аббревіатур. Яскраво виражений аналітизм англійської мови дозволяє їй легко запозичати готові іншомовні терміни, а також утворювати на їх базі термінологічні аббревіатури. В англійській мові вже накопичено багатий досвід створення спеціальних словників скорочень [Acronyms 2001; Paxton 1995]. В медицині, де помилка, неадекватний переклад аббревіатури може коштувати людині життя, питання утворення та впорядкування аббревіатур постає особливо гостро.

Питання аббревіації широко розглядалось багатьма вченими. Так, закономірності утворення різних типів аббревіатур розглядались такими лінгвістами, як Алексеєва Н.Н., Беляєва В.А., Борисов В.В., Дубровіна Л.В. [Алексеєва 1984; Беляєва 2002; Дубровіна 1986]; класифікація аббревіатур була предметом розгляду Малєнкової Є.Д. [Малєнкова 2001], Лотте Д.С. [Лотте 1982], Суперанської А.В. [Суперанская 2004]; Горшунов Ю.В. [Горшунов 1999], Іскіна Т.В. [Искина 2006], Стернін І.А. [Стернин 2007] вивчали прагматичний аспект застосування аббревіатур.

Дисертаційні дослідження були присвячені запозиченим скороченням, їх вираженню економії мовних засобів [Кононенко 2006], аббревіації в військовій лексиці [Кочарян 2007], семіотичній та лінгвістичній природі аббревіації [Хасенова 1996].

Але досліджень, присвячених аббревіації в медичній підмові нами виявлено не було, що й обумовлює актуальність нашого дослідження. Слід також відзначити недостатню розробленість лексикографічних матеріалів з англійських медичних аббревіатур і важливість їх поповнення.

Об'єкт дослідження – медичні скорочення англійської мови.

Предмет дослідження – структурні, семантичні, стилістичні, функціональні та національно-специфічні характеристики медичних аббревіатур як засобу виявлення особливостей англійської мовної картини світу.

Матеріалом для дослідження слугували більш ніж 300 англійських медичних аббревіатур. Мови одиниці були відібрані зі статей періодичної літератури з медицини та суміжних з нею галузей науки, з тлумачних, енциклопедичних англомовних словників і рідкісних словників медичних скорочень, а також з Інтернету.

Мета роботи – вивчення властивостей англійських медичних аббревіатур як частини медичної терміносистеми англійської мови.

Мета роботи обумовила необхідність вирішення наступних завдань:

- 1) систематизувати інформацію характерну для сучасної англійської мови щодо питань скорочених одиниць;
- 2) проаналізувати особливості медичної термінології;
- 3) встановити структурно-семантичні характеристики англомовних скорочень медичної сфери;
- 4) прослідкувати парадигматичні відносини у системі англійських медичних аббревіатур.

Практична значущість дослідження полягає у можливості використання його результатів під час проведення семінарських занять з

лексикології та практичних занять з англійської мови.

Наукова новізна полягає у спробі систематизувати дані про аббревіацію як засіб поповнення лексичного складу мови та у виявленні структурних та семантичних характеристик англійськомовних аббревіатур медичної сфери.

У дипломній роботі використані такі **методи дослідження**, як метод компонентного аналізу значення на основі словникових дефініцій, метод контекстуального аналізу значень аббревіатур, що виявляє їх ситуативну релевантність. Використовувалися також вибірккові кількісні підрахунки. Корпус прикладів був виявлений шляхом суцільної вибірки досліджуваних одиниць з наукових медичних словників.

Робота пройшла апробацію на науково-практичній студентській конференції. Результати дослідження представлено у публікації:

Саламатіна О. О. Структурно-семантичні особливості англійськомовних медичних аббревіатур. *Збірник наукових праць студентів, аспірантів і молодих вчених «Молода наука-2021»* : у 4 т. Запоріжжя : ЗНУ, 2021. С. 297–298.

Мета та завдання дослідження обумовили його **структуру**. Робота складається зі вступу, 2 розділів, переліку використаних джерел (загальна кількість 67). Робота складається з 69 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ АБРЕВІТУР В СУЧАСНІЙ МЕДИЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ

1.1 Визначення поняття «термін» та характеристика медичної термінології

У сучасній лінгвістичній науці поняття «термін» розуміється не так однозначно і статично, як раніше. Підкоряючись ходу часу і розвитку науки, це поняття набуває все більшої гнучкості і обростає новими властивостями.

Ми вважаємо правомірним віднести медичний термін до поняття, типу концептів, який становить концептосферу лікарів. Нагадаємо, що з усіх типів концептів (подання, схема, поняття, фрейм, сценарій, гештальт) саме поняття, за визначенням З.Д. Попової та І.А. Стерніна, є концептом, який відображає найбільш загальні, істотні ознаки предмета чи явища як результат їх раціонального відображення і осмислення [Стернин 2007, с. 55]. Тим не менш, не можна переоцінити значення терміна як одиниці культури. Метафорично яскраво, точно визначає сутність і призначення термінів П.Флоренський: «Термін є душа культурної ділянки землі з усім його вмістом і, як душа, не тільки наділяє своє тіло, а й живе в самій потаємній глибині його» [цит. за: Кісіль 2016, с. 76].

Ряд вчених внесли свій вклад у розробку визначення терміна [Арнольд 2012; Балишин 1998]. Суперанська А.В. [Суперанська 2004], Лотте Д.С. [Лотте 1982] зазначають на властивостях терміна:

«Термін – це спеціальне слово (або словосполучення), прийняте у професійній діяльності та яке вживається в особливих умовах; словесне позначення поняття, що входить в систему понять певної області професійних знань; основний понятійний елемент мови для спеціальних

цільей» [Суперанська 2004, с. 8].

Ми вважаємо, що термін можна вважати спеціальним поняттям, що має особливу значимість в даній лінгвокультурі. Він продовжує залишатися стабільною денотативною субстанцією на тлі постійно мінливої картини світу лікарів.

Традиційно вважалося, що термін – це особливе слово, він повинен бути точним, коротким, висловлювати строго фіксоване поняття. Більш того, він повинен бути позбавлений багатозначності, синонімії, омонімії, образності, емоцій [Токарева 2001, с. 143].

Однак, спостерігаючи за терміном в процесі його функціонування, ми відзначаємо його неповну відповідність даним критеріям.

По-перше, він може бути багатозначним:

<i>lapse</i>	1) відхилення від норми; 2) проміжок (часу); 3) зрив (прийом алкоголю після лікування);
<i>tarsus</i>	1) передплесно (частина стопи); 2) волокнистий хрящ повіки

По-друге, термін може мати декілька синонімів (іноді більше п'яти):

- 1) *epinephros* – наднирник;
- 2) *adrenal gland* – наднирник.

По-третє, стрімко розвивається різнорівнева омонімія термінів (на рівні фонетичного уявлення, графічного оформлення і образно-корелятивної номінації):

SIN-Sinbis – *Сінбіс* (арбовірус) || *sin* – *гріх*.

По-четверте, термін, вирваний з контексту культури фахівця-носія мови, не несе ціннісного компонента. Він «мертвий», чужий і позбавлений сенсу для фахівця-представника іншої культурної спільності, носія іншої професійної концептосфери, велика, невербалізована, частина якої знаходиться в свідомості у вигляді більш складних типів концептів, таких як фрейм, сценарій, гештальт, і в жодному випадку не позбавлена образності та

емоцій. Тільки «вбудовуючись» в концептосферу, запозичуючи від неї емоційний досвід, термін може стати повноцінною одиницею професійного дискурсу. Використовуючи ретроспективний аналіз, можна простежити, що при створенні англійських медичних термінів широко використовувалася метафора і метонімія, що сприяли поступовому розвитку і поповненню англійської медичної лексики [Дубровина 1996, с. 5].

Метафорі належить провідна роль в утворенні одиниць спеціальної лексики, особливо, на ранніх етапах її формування: *Adam's apple* – «яблуко Адама» (кадик), *roof of tympanum* – дах барабанної порожнини (у вусі), *wings of nose* – крила носа, *foxglove* – «Лисичкина рукавичка» (наперстянка, рослина), *silver-fork fracture* – перелом «срібної виделки», перелом Колліс (перелом променевої кістки, що виникає в області зап'ястя і нагадує при бічному розгляді вилку), *ivory / marble bones* – «мармурові кістки» (остеопетроз, зрощення трубчастих кісток). З плином часу первісний образ стирається і слово робиться просто міткою, що допомагає орієнтуватися в термінологічному полі [Балишин 1998, с. 89].

Метонімічне перенесення значення виникає в тих випадках, коли поняття знаходяться у відносинах суміжності, наприклад:

Surgery – хірургія; приймальня лікаря; операція (відбувається перенесення назви заняття на галузь знання, на місце, де займаються цією діяльністю, на процес самого заняття);

Curi – Кюрі (прізвище П'єра і Марії Кюрі, вчених, які відкрили радій) і *curi* – кюрі (одиниця радіоактивності), таким чином, метонімічність прізвища вчених і одиниці виміру радіоактивності, відкрита ними.

Розвиток номінації шляхом перенесення за подібністю або по суміжності не супроводжується в англійській мові змінами лексеми [Заботкина 1999].

Таким чином, використання побутової лексики ставить під сумнів категорію «особливих слів», що відносяться лише до наукової сфери. Всі перераховані вище особливості ускладнюють відповідність реального

медичного терміна своєму «ідеальному» образу. Іншими словами, термін не може позбутися від матеріальної мовної форми, де неминуче присутні самі суперечливі відносини.

Тим не менш, діє і протилежна тенденція: прагнення реального терміну до свого ідеалу, внаслідок чого в термінології проводять відбір синонімів, специфікацію омонімів, поділ полісемії.

У контексті обговорення термінології медицини не можна не зупинитися на самому терміні «термінологія». Нам близька концепція Суперанської А.В., згідно з якою термінологія передбачає сукупність термінів у рамках того чи іншого критерію (наприклад, певної галузі знання) [Суперанская 2004, с. 34].

Поряд з поняттям «термінологія» існує поняття спеціальна лексика. Сюди відносяться всі лексичні засоби, пов'язані з професійною діяльністю людини. Отже, медична термінологія – це лише частина спеціальної медичної лексики. Іншу її частину складають професійні жаргонізми. Незважаючи на широкий діапазон охоплення людської діяльності, загальноживана лексика в кількісному відношенні у багато разів поступається спеціальній лексиці, яка обслуговує безліч предметно-професійних сфер. Наприклад, спеціальна медична лексика в ряду інших обслуговує сферу офтальмології, хірургії, стоматології, дитячих хвороб.

Так само, як слово загальнолітературної мови здатне стати терміном в результаті процесу термінологізації, так термін однієї області знання може бути підданий переосмисленню і увійти в концептосферу іншої науки. Такий процес може бути названий транстермінологізацією.

Різновид транстермінологізації – ретермінологізація – «повернення терміна з іншої області знання, куди він був перенесений, в свою область з новим значенням, сформованим у нього в іншій області (повторна термінологізація)» [Токарева 2001, с. 143; Леонович 2007, с. 72]. Цей процес може йти десятиліттями.

1.2 Парадигматичні відносини англійських медичних термінів

Важливою лінгвістичною характеристикою англійської медичної термінології є синонімія. Як уже згадувалося, на зорі термінології як науки вважалося, що термін - це особливе слово, яке визначає конкретне поняття з тієї чи іншої галузі, і відповідно до цього термін не повинен мати синонімів. Однак у сучасній термінології вважається, що оскільки термін – це слово в особливій функції, то йому повинні бути притаманні ті ж лінгвістичні явища, що й будь-якому іншому слову загальнолітературної мови. Причому, в синонімічні відносини вступають і однослівні терміни, і термінологічні сполучення.

Серед лексикологів до сих пір немає усталеної думки про якісну сторону синоніма. Одні автори відзначають, що синонімами можуть вважатися лише рівнозначні, а не просто близькі за значенням лексичні одиниці. Інші вважають, що синоніми – це лексичні одиниці, що збігаються за основним значенням [Арнольд 2012, с. 35].

Ми вважаємо, що синоніми – це слова, які виражають, у тому числі, різні нюанси близьких, схожих значень, співвідносяться з одним і тим же поняттям і можуть замінити один одного в контексті без значної зміни значення.

Дубровіна Л.В. пропонує наступну класифікацію синонімів в англійській медичній лексиці [Дубровіна 1996, с.11]:

1. Повні синоніми, що передають тотожні поняття:

breastbone / sternum – грудина;

extremity / limb – кінцівка.

2. Квазісиноніми з неоднаковим обсягом-значення. «Квазісиноніми» «висвітлюють» відмітні особливості явищ, що мають по суті щось спільне. Як ми розуміємо, прикладом «квазісинонімів» може стати співвідношення родового і видових понять. Так, наприклад, в Новому англійському

медичному словнику [Black's 2005] під родовим поняттям – терміном *leishmaniasis* – лейшманіоз – даються кілька видів лейшманіозу, причому кожне видове поняття має свій синонімічний ряд, що нараховує три-чотири-п'ять термінів-синонімів:

1) *disseminated cutaneous*: шкірний дисемінований лейшманіоз.

2) *anergic*: анергічний лейшманіоз, *pseudolepromatous*; псевдолепроматоз;

3) *diffuse*: дифузний лейшманіоз; *mucocutaneous*; шкірно-слизовий;

4) *nasopharyngeal*: носоглотковий, *New World 1*.

5) *kala azar 1*. – Кала-азар, лихоманка дум-дум, *Indian*.

3. Терміни-дублети (типу *adnexitis*, *annexitis* - запалення придатків);

4. Терміни, що вживаються в різних сферах:

1) у науці і в практичній діяльності, наприклад, *avitaminosis* – авітаміноз (в науці) і *hypovitaminosis* – гіповітаміноз (у практичній діяльності);

2) у науковій мові і в професійному просторіччі: українській «гострий живіт» відповідають два англійські позначення: *acute abdomen*, *surgical abdomen*, в наукових працях їм відповідають більш точні наукові позначення: *appendicitis* – апендицит; *fallopian pregnancy* – позаматкова вагітність [Дубровина 2006, с.116].

У розділі 2 цієї роботи ми наводимо класифікацію англійських медичних синонімів-аббревіатур. Вона була складена нами з урахуванням вищенаведеної класифікації. Коли мова йде про синоніми, то сюди включаються не тільки синоніми типу *oculus = ophthalmos = eye* (око), тобто міжмовні (лат. / грец. / англ.), а й внутрішньонаціональні, типу *apple =: eye = eye-globe = eye bulb* (очне яблуко). Для англійських медичних термінів-синонімів різної етимології, як правило, характерна повна синонімія, тобто термінологічні одиниці мають абсолютну семантичну взаємозамінність.

Розглянемо засоби появи синонімів. Ми вважаємо відповідальними за їх формування кілька факторів. По-перше, формування підмови медицини відбувалося на основі латинських і грецьких слів (звідси, кілька варіантів

одного і того ж терміну). Наприклад, термін «нирка» в англійській мові має три синоніми різного походження: *Kidney* (англ.); *Ren* (лат.); *Nephros* (грец.).

По-друге, автори публікацій іноді вводять власні терміни для вже існуючих предметів і понять. У медичній лексиці різні позначення одного і того ж об'єкта чи явища іноді утворюють синонімічні ряди. При цьому спостерігається наступна закономірність: чим більш актуальним є дане поняття для даної групи, тим частіше, в більшій кількості контекстів воно зустрічається, тим більше варіюють його позначення.

По-третє, вчені підходять до дослідження одних і тих же явищ з різних точок зору і таким чином, фіксують різні характерні ознаки одного і того ж поняття [Ніколаєва 2018, с. 89].

Проблема синонімії розглядається як позитивне і як негативне явище в науковій мові. З одного боку, вона дозволяє сприймати явища медицини в їх різноманітті. З іншого боку, безліч термінів з однаковим референтом лише обтяжують пам'ять реципієнта і роблять медичну термінологію менш доступною.

Антонімія також широко представлена в англійській медичній лексиці. Антонімічні відносини в медичній лексиці, як правило, виникають при позначенні якостей, що характеризують не абсолютні, а відносні ознаки. В результаті, утворюються замкнуті пари, що представляють собою крайні точки протиставлення за певною ознакою [Дубровина 2006, с. 116]. Так, наприклад, підібрані пари антонімів для визначення ступеня втоми (*fatigue*) в психомоторних тестах:

Fresh – weary (свіжий, відпочивший – втомлений);

Sleepy – wide awake (сонливий – бадьорий);

Vigorous – exhausted (бадьорий, енергійний – виснажений);

Weak – strong (слабкий – сильний);

Energetic – apathetic (енергійний – апатичний);

Dull, indifferent – ready for action (байдужий – активний);

Interested – bored (захоплений – нудьгуючий);

Attentive – absent-minded (уважний – розсіяний).

Антонімічні відносини на різних етапах функціонування медичної лексики проявляються по-різному. Наприклад, при побудові термінологічних систем антоніми грають роль своєрідної основи. За допомогою *антонімічного прощупування* визначаються крайні точки термінологічного поля: *easy labour* – легкі пологи, *difficult labour* – важкі пологи; *delayed labour* – запізнілі пологи, *premature labour* – передчасні пологи.

Особливо виразно антонімія представлена в анатомічній номенклатурі (*upper / lower extremities* – верхні / нижні кінцівки); в травматології (*open / closed fracture* – відкритий / закритий перелом); гінекології (*absolute / relative sterility* – абсолютна / відносна безплідність); стоматології (*deciduous / permanent teeth* – молочні / постійні зуби) [Балишин 1998, с. 89].

На відміну від синонімії, ми виділяємо абсолютну та умовну (контекстуальну) антонімію. Це залежить від того, яким є контекст вживаних антонімів, а також критерії, за якими їх протиставляють. Будучи антонімами в одному контексті, в іншому вони не будуть такими. Наприклад, якщо абсолютні антоніми *healing / non-healing wound* - загойна / незагойна рана – протиставити не за критерієм «спроможність рани до загоєння», а за критерієм «рід (рана) – вид (її ознака)», то антонімічні відносини відходять на задній план, поступаючись місцем простому перерахуванню.

Так, аналізуючи типи ран, ми загойні і незагойні ставимо поряд з іншими, вирівнюючи їх всі в один ряд з супідрядними поняттями видових до родового поняття «рана»: *healing* (загойні), *non-healing* (незагойні), *aseptic* (чисті), *septic* (гнійні), *cut* (різані, з рівними краями), *lacerated* (рвані, з нерівними краями), «*scalping*» *type wounds* (рани, де порушена цілісність лише поверхневих шкірних покривів), *perforating wounds* (наскрізні рани, тобто мають вхідний і вихідний отвори) [Еремника 2002, с.8].

Антоніми, пов'язані з медичною лексикою, можуть утворювати не тільки пари, а й «гнізда», коли одному терміну протистоять кілька синонімів: *aseptic / dirty, infected, contaminated, purulent wound* – чиста / брудна, інфікована,

забруднена (заражена), гнійна рана [Татарінова 1994, с. 35].

Таким чином, з одного боку, антонімія є «жорстким каркасом», що визначає систему семантичних відносин всередині медичної термінології. З іншого боку, антонімічні відносини відрізняються певним ступенем гнучкості, умовності, контекстуальності і не так чіткі і однозначні, як це здається на перший погляд.

Повертаючись до питання про вимоги, що представляються термінам, нагадаємо, що одне з них – однозначність терміна. Однак на слова спеціальної лексики також поширюються властивості, притаманні загальноживаній лексиці, зокрема, багатозначність, або полісемія. Наприклад, внаслідок розширення значення терміна *steatoma* – стеатома (доброякісна пухлина, що утворюється з жирової клітковини), цим словом стали називати «присутність ліпідів (жирів) у будь-якому пухлинному утворенні», а внаслідок звуження початкового значення – «сальну кісту». Для знову виникненого поняття використана вже існуюча лексема, але стався розвиток додаткових ознак, причому, в двох протилежних напрямках.

Очевидно, що в таких випадках багатозначність термінів ускладнює розуміння, оскільки під одним терміном об'єднуються два або кілька понять, хоча і близьких, але не завжди чітко розмежованих. Багатозначність може зростати в міру ускладнення самого терміна за рахунок підвищення актуальності даного концепту для професійної концептосфери носіїв англійської мови [Маленова 2001, с. 106].

Нерідко інтенсивний розвиток полісемії призводить до омонімії. Навпаки, омонімічні лексеми можуть мати різне походження і співпасти випадково. Полісемія (так само, як і синонімія) – це завжди факт одного семантичного поля. Полісемічні та синонімічні лексеми позначають близькі, подібні поняття. Визначити значення такого терміна можна тільки в контексті:

Cell 1) камера (тюремн.);

2) келія (монаст.);

3) вічко (*в сомах*);

4) клітина (*біолог.*).

Тим не менш, один і той же термін може поєднувати в собі настільки широкий спектр значень, що відповідно до кожного конкретного випадку його використання, він визначається як внутрішньо-, між-і надгалазузевий [Маленова 2001, с. 143]:

Bladder 1) сечовий міхур (*внутрішньогалазузевий - уролог.*);

2) кіста (*міжгалазузевий*);

3) порожнину (*надгалазузевий, загальномедичний*).

Однак у значеннях подібних термінів можна помітити деяку схожість: всі три вищенаведених значення терміна позначають «щось округле, порожнисте всередині». Те ж саме можна сказати про такі терміни, як *bleeder, bleeding* та інших.

Наприклад, корінь *bleed* – позначає «текти» (про кров) – походить від іменника *blood* – кров і таким чином визначає, що всі значення даних термінів будуть пов'язані з кров'ю, наприклад:

Bleeder 1) хворий зі схильністю до кровотечі;

2) судина, що кровоточить.

Bleeding 1) кровотеча;

2) кровопускання.

Дані приклади показують, що вирваний з контексту багатозначний термін важко перекласти адекватно, оскільки значення його, хоча і пов'язані з певним предметом, можуть бути протилежні. Наприклад: *bleeding* – «кровотеча, тобто мимовільне витікання крові в результаті дефекту судини» і «кровопускання – витікання крові в результаті медичної процедури» [Black's 2005, с. 34].

Медичній лексиці в рівній мірі властива омонімія. Для визнання термінів омонімічними необхідно їх функціонування в різних семантичних полях (на відміну від синонімів, що належать до одного семантичного поля). Можливі різні випадки омонімії:

1. Омонімія терміна і слова загальноновживаної лексики:

Gum 1) клей (*загальноновжив.*)

2) ясна (*стомат.*);

Croup 1) круп (захворювання) (*мед.*);

2) круп коня (частина тіла) (*загальноновжив.*);

2. Омонімія термінів кількох, далеко один від одного віддалених галузей знання:

Inversion 1) виворіт (матки) (*мед.*);

2) інверсія, зміна порядку слів у реченні (*лінгв.*).

3. Омонімія термінів кількох областей однієї науки:

Sprue 1) спру, тропічна діарея (*нозологія, наука про класифікацію хвороб*);

2) воскова або металева матриця, яка використовується при роботі над зубними протезами (*стомат.*) [Дубровина 1996, с. 9].

Омоніми, як правило, не ускладнюють розуміння при спілкуванні фахівців, оскільки вони завжди – факти різних семантичних полів і внаслідок цього, однозначно зрозумілі з мовної ситуації або письмового контексту. Винятком є омоакроніми, які викликають значні труднощі при інтерпретації тексту, так як можуть розшифровуватися реципієнтами по-різному і не обов'язково, правильно. Омоакроніми – це аббревіатури з ініціальною графікою, що збігаються за орфографією і фонематикою з загальноновживаними словами цієї мови [Арнольд 2012, с. 67], наприклад:

EGG – *electrogastrogramme* (електрогастрограмма) ||
загальноновжив. *egg* (яйце);

EAR – *electroencephalographic audiometry* (електроенцефалографічна аудіометрія) || загальноновжив. *ear* (вухо).

Більш докладно ми зупинимося на явищі омоакронімії в Розділі 2 нашої роботи.

1.3 Явище абрєвіації у сучасній англійській мові

У нашому сторіччі, сторіччі індустріалізації, глобального науково - технічного прогресу, бурхливого суспільного, політичного життя постійно йде процес лексичного збагачення мовної системи.

Науково-технічна революція за останні десятиріччя дуже суттєво змінила загальні положення комунікації, які характеризуються:

- різким зростом потоку інформації, що призвів до збільшення частотності вживання певних типів і розрядів лексичних одиниць;
- розповсюдженням грамотності у всіх кутках світу та швидким розвитком масової культури;
- швидким темпом розвитку засобів масової комунікації: печаті, радіо, телебачення, а у останні роки і Інтернету [Карамішева 2020, с. 35].

Усі наведені фактори привели до того, що лексика будь-якої мови дуже стрімко розвивається і поповнюється великою кількістю нових слів (неологізмів).

Лексика відображає реальну дійсність. Сам же термін лексика походить від грецького “lexis”, що позначає слово і позначає словарний состав мови. Треба зазначити, що процес поповнення лексики – процес безперервний і кожне нове відкриття у науці, створення комп’ютера, відкриття нових ліків зазначалося на життя людей. І звісно ж не могло не позначитись на словниковому складі [Перкатиюк 2008, с. 50].

Визначення самого терміну абрєвіатура пов’язано із способом утворення терміну, тобто абрєвіатура походить від латинського *abrevia* – скорчення [Дзюбіна 2019, с.310].

Серед вчених не існує єдиних поглядів із приводу питання, чи є процес скорочення словотворчим процесом. Деякі з вчених, а саме: Е.А.Земская, Е.С.Кубрякова, П.М.Каращук вважають, що скорочення – це словотворчий процес у результаті якого утворюються похідні одиниці за певними

моделями та структурно-семантичними схемами, інші навпаки (Р.З.Гинзбург, С.С.Хидекель, Г.Марчанд та др.), вважають скорочення словотвором, не модельованим створенням найменувань [цит.за: Денисюк 2015, с. 63].

Але у лінгвістичному аспекті існує багато визначень терміну «аббревіатура». Лінгвісти дають різні визначення поняття «скорочення». (*shortening of words, abbreviation*). Так наприклад, І.В.Арнольд зазначає, що скорочення – це морфологічне словоскладання, при якому деяка частина звукового складу початкового слова опускається [Арнольд 2012, с. 176].

І. В. Корунец, навпаки, підкреслює, що аббревіатури є засобом появи нових слів, тобто неологізмів). *As a word – forming means it represents a generally common type of word–formation in the contrasted languages, though it is not devoid of some national divergences either* [цит.за: Вергун]. Т. І. Арбекова називає аббревіацію – засобом утворення нових слів шляхом скорочення основи [Арбекова].

Все більше лінгвістів схиляються до того, що аббревіатури є одним із основних засобів появи неологізмів. Серед них Брайант М. М., який наголошує, що акроніми стали основним джерелом появи неологізмів у наш час [Bryant 1994, p.48].

Особливість вживання аббревіатур для позначення термінів наголошує Суперанська А.В., яка підкреслює, що аббревіація, як явище займає нижчий рівень в ієрархічному описанні засобів терміносполучення [Суперанская 2004, с. 119].

Основною сферою вживання скорочень є наукова технічна література та періодика, а також Інтернет. У деяких текстах скорочення іноді становлять 50 відсотків усіх слововживань та 15 відсотків словникового складу [Дзюбіна 2019, с.309]. Перкатюк Й. М. вважає, що скорочення є найпродуктивнішим типом словотвору на сьогоднішній час [Перкатюк 2008, с. 62].

Скорочення існували ще з появою ранньої писемності. В давнину, коли люди писали тільки великими літерами, взагалі скорочувалися склади та повні слова. Це ми можемо бачити на стародавніх монетах. Коли ввійшли у

використання великі грецькі та латинські літери, з'явилися спеціальні скорочуванні знаки для складів. Котрі позначали дійсні скорочувальні позначення для складів, подвійних голосних та приголосних. У грецьких рукописах зустрічається величезна кількість подібних знаків, і навіть у перших грецьких граматиках можна зустріти перелік найбільш вживаних абревіатур. Стародавні римські абревіатури, або тиротанські позначки перейшли у мову разом з латинською мовою у Середньовіччя. Вони зустрічаються у написах, монетах, рукописах. У пізніший період абревіатури зустрічаються у вигляді пропусків та сполучень з букв [Глуцук 2011, с. 88].

У багатьох мовах світу, у тому числі і в українській та англійській бурхливий розвиток абревіатур прийшовся на період після 1917 року, та після Другої Світової Війни, тобто після 1945 року. Серед різних причин такого стану справ можна між іншими назвати темп життя й перегони з часом, господарські, суспільні та політичні зміни, розбудову державного адміністративного апарату, політичних партій і різних організацій, утворення нових закладів праці й місць торгівлі, потік наукових і технічних термінів. Це пов'язано з інтенсивним розвитком засобів масової інформації, розширенням інформації й одночасно з тенденцією до стислості. Скорочення й абревіатури стають зручним засобом пропаганди й реклами; полегшують запам'ятовування довгих назв (мнемотехнічна функція) й одночасно функціонування в українській мові чужих назв без потреби їх, розгортання й пояснення [Мешков 1996, с. 89].

Процес скорочення ми можемо зобразити так: $X \rightarrow (X-A)$

Тобто скорочення – це процес у якому якась вихідна одиниця X втрачає частину включених до неї елементів A і перетворюється у скорочену одиницю $X-A$.

Але скорочення – це не службові слова. Абревіатури – слова, наприклад, мають власну фонетичну форму, певне значення, словотворчі можливості, акцентну своєрідність.

Наприклад, *MP's proclamation* – декларація членів парламенту.

Дуже часто скорочення можуть описувати якусь певну подію, чи соціальну чи політичну. Дуже розповсюдженим у цьому плані є акроніми (тобто скорочення, що використовують лише початкові літери слів) [Кочарян 2007, с. 67].

Акронімами можуть ставати ініціали відомих людей: *JFK* – *John Fitzgerald Kennedy*, *GBS* – *George Bernard Shaw*.

Скорочення мають характерну особливість – динамічний характер утворення. Але для кожного скорочення існує певна схема розвитку у лексиці конкретної мови. Як зазначає О. С. Кубрякова існує 5 етапів створення та подальшого функціонування аббревіатур у мові.

1. Повний варіант (розгорнута термінологічна назва).
2. Повний варіант → скорочення.
3. Повний варіант ↔ скорочення.
4. Скорочення → повний варіант.
5. Скорочення, як окремий термін [Кубрякова 1983, с. 110].

Перший етап є дуже суперечливим, тому що досить рідко повний термін існує у мові без свого скороченого аналога. Дуже часто і скорочення і повний термінологічний варіант використовуються разом. І саме тому цей етап практично відсутній в історії розвитку багатьох аббревіатур.

На другому етапі також використовуються і повний і скорочений варіант, тому що при першій появі в тексті повного терміна, дуже часто він потребує пояснення.

На третьому етапі і скорочення і повний термін співіснують на рівних правах. Скорочений варіант повністю адаптується у мові.

На четвертому етапі повний варіант майже зникає, тобто вживається в основному скорочений варіант. Скорочення має домінуючий характер. До таких скорочень слід віднести усім відомі аббревіатури та скорочення: *ASEAN*, *US*, *TV*, *US*, *UK*, *MPG4*, *MP3*, *DVD*.

На п'ятому етапі скорочення практично втрачає зв'язок з повним, вихідним терміном і вживається тільки окремо. Тобто стає єдиним

виразником початкового терміну.

Мова є невід'ємною частиною культури. У цій якості вона бере участь у створенні мовної картини світу, тому науково-технічний прогрес, світові тенденції розвитку та зміни інформаційних технологій не обійшли мову стороною. В даний час спостерігається підвищений інтерес лінгвістів усього світу до соціальних і професійним підмов. Одиниці професійної медичної лексики, зокрема, англійські медичні аббревіатури, активно переходять на живу повсякденну мову. Наведемо деякі загальновідомі приклади: *AIDS* (*acquired immunodeficiency virus* – СНІД), *HBV* (*hepatitis B virus* – вірус гепатиту В), *MD* (*Doctor of Medicine* – Доктор медицини), *TB* (*tuberculosis* – туберкульоз).

Постійне збільшення обсягу інформації, що публікується англійською медичною інформації робить все більш актуальною проблему її компресії. Зростає число скорочень, значення яких не розкриваються авторами не тільки в назві, але і в тексті джерела. Крім того, медицина включає в себе багато дисциплін, її професійна концептосфера обширна, тому скорочення, цілком зрозумілі фахівцям однієї галузі медицини, абсолютно незрозумілі для фахівців інших її галузей. Концепти, що утворюють медичну концептосферу, за окремими своїми ознаками вступають у системні відносини подібності, відмінності та ієрархії з іншими концептами. Ці відносини відображаються в мові [Стернин 2007, с. 34].

На жаль, існуючі словники англійських медичних аббревіатур не охоплюють це явище в повному обсязі. Звичайно, що в жодному словнику не можуть бути приведені всі скорочення, що зустрічаються в медичній літературі, оскільки їх створення відбувається безперервно, як і в мінливій картині світу. Розшифровка англійських медичних аббревіатур викликає значні труднощі. Складність сприйняття аббревіатур в тексті полягає і в тому, що, на жаль, в системі аббревіатур немає однаковості. З одного боку, одне і те ж поняття, феномен може бути виражений і однослівним терміном, і термінологічним сполученням, і аббревіатурою:

mucosa – слизова оболонка,

serous coat – слизова оболонка,

MM (mucous membrane) – слизова оболонка.

З іншого боку, одне і те ж поняття може виражатися різними аббревіатурами:

CF (cardiac failure) – серцева недостатність;

HF (heart failure) – серцева недостатність;

CI (cardiac insufficiency) – серцева недостатність;

DI-list (dangerously ill list) – список тяжкохворих;

SIL (seriously ill list) – список тяжкохворих.

Роблячи висновок зазначимо, що аббревіатури відносяться до найбільш рухливих та непостійних елементів словарного складу мови. Вони можуть з'являтися та існувати певний час та зникати, а можуть навіть і замінити на певній стадії розвитку початковий варіант слова, що скорочується.

1.4 Фактори утворення аббревіатур

На процес аббревіації впливає ряд причин, які можна умовно розділити на позамовні (екстралінгвістичні) і внутрішньомовні (інтралінгвістичні). Перш за все, аббревіація диктується необхідністю компресії когнітивної інформації, тому вона присутня, в тому числі, в науковому дискурсі.

Серед позамовних чинників ми виділяємо збільшення потоку і швидкості передачі інформації, створення нових об'єктів навколишньої дійсності, кожному з яких необхідно дати назву, термін, визначення.

М.М. Брайент говорить про те, що умови життя нації, рівень розвитку матеріальної і духовної культури, історичний шлях, пройдений людством, великі відкриття призводять до появи нових об'єктів і процесів, а, отже, і до необхідності їх назви [Bryant 1994, p. 41] – в цьому виражається так звана

номінативна доцільність аббревіації.

Слідом за Ярмашевич М. А., ми вважаємо основним позамовним фактором аббревіації «мінливу картину світу і необхідність фіксації її нових або змінених фрагментів, що включають новий суспільний досвід» [Ярмашевич 2003, с. 7]. Головною складовою мінливої картини світу нам бачиться науково-технічна революція, яка зумовила різке збільшення кількості нових понять, а відповідно, і слів, що їх позначають. У медицині відбувається впровадження нових методів обстеження, діагностики та лікування, поява нової апаратури і медикаментів.

У міжгалузевому масштабі відбувається інтеграція і диференціація наук, взаємопроникнення ідей та методів дослідження різних наукових областей, спільна наукова робота вчених різних країн, обмін науковою інформацією. Все це призводить до широкого поширення скорочених форм у різних мовах, зростає тенденція до їх інтернаціоналізації [Краєв 1986, с. 3].

Крім того, потреба в скороченнях пояснюється антиномією мовця і слухача, коду і тексту. В інтересах мовця чи того, хто пише – компресія інформації (з метою економії зусиль, часу і простору) за рахунок усунення надмірності і скорочення розгорнутих термінів. Збільшення швидкості письма обумовлює масова поява графічних аббревіатур, багато з яких переходять в усне мовлення. Навпаки, в інтересах слухача або читача – збереження високої інформативності терміна, що забезпечує повноту і точність його сприйняття.

Інші причини сприяють появі скорочень в сучасній рекламі і торгівлі. Для виробника важливо, щоб той чи інший продукт виробництва (лікарський засіб або медичний прилад) виділявся на ринку серед своїх конкурентів. Щоб споживач запам'ятав назви пропонованих товарів важливо спростити складні назви, полегшити їх запам'ятовування, зробити їх яскравими, ємними, можливо, пов'язаними асоціативно з характеристикою даного продукту (ця особливість притаманна омоакронімам). Звідси – прагнення до оригінальності (за допомогою емфаз), іноді – до евфемізації, а також –

«мода на абрєвіатури» [Шаповалова 2003, с. 24].

При розгляді внутрішньомовних факторів скорочень, ми вважаємо, що абрєвіація можлива, насамперед, через високу надмірність природних мов, яка забезпечується такою властивістю концептосфєри, як «перекривання», тобто тісне переплетення на різних рівнях. Це відбувається і на рівні концептів, і на рівні лексико-граматичних характеристик. У мовах флективного типу (наприклад, українська), лексико-граматичні ознаки лексичної одиниці виражаються за допомогою її багатоконпонентного складу (наявності різноманітних афіксів і закінчень, що вказують одночасно на рід, число, відмінювання і відмінок, час, вид), а також завдяки використанню деяких аналітичних категорій (наприклад, прийменників, часток). Для аналітичних мов, а саме, англійської, роль лексико-граматичних показників грають не тільки прийменники, а й післяприйменники, порядок слів у синтагмі, допоміжні дієслова, дієслівні закінчення і так далі [Ярмашевич 2003, с. 18].

«Перекриття» на рівні концептів виражається за допомогою вербальних засобів, часто – за допомогою лексичної або синтаксичної синонімії (наприклад, близькі поняття, виражені неповними синонімами або різними синтаксичними способами: абрєвіатурою, розгорнутим терміном, терміносполученням або висловлюванням).

Володіючи таким багатим набором засобів, природні мови можуть собі дозволити без шкоди для інформативності відкинути ті частини лексичної одиниці, які несуть найменше лексичне навантаження, вказуючи лише на граматичні ознаки. Зростання словникового складу і збільшення обсягу значень слова є не тільки безпосередніми причинами абрєвіації, а й характеристикою прогресу мови.

Серед внутрішньомовних факторів абрєвіації ми виділяємо наступні:

1. Етимологічний фактор розпізнавання, проявляється в очевидності зв'язку абрєвіатури з прототипом. В даній роботі термін «прототип» використовується у значенні, прийнятому в дериватології, а саме, під

прототипом розуміється вихідний термін або вихідне нескорочене термінологічне словосполучення (терміносполучення).

Даний фактор заснований на тому принципі, що всередині знакової системи кожен новий знак мотивований попередніми знаками. При цьому мотивація означає не стільки схожість звучань, скільки схожість значень:

post-operative condition (післяопераційний стан, прототип) → post-op (аббревіатура, заснована на усіканні другого компонента складного слова та еліпсис).

2. Фонетичний фактор: для освіти аббревіатури беруться такі елементи вихідної одиниці, які забезпечують зручну вимову скорочення. Цей фактор історично зумовив структурну модель односкладових слів. В одній з ранніх робіт про англійські скорочення зазначається загальна тенденція англійської мови до моносилабізмів, односкладових утворень. Дійсно, в англійській мові кращий принцип скорочення медичних термінологічних одиниць – моносилабітичний:

TRAM – Treatment Response Assessment Method (метод оцінки результатів лікування) || «tram» – трамвай;

TIME – Techniques to Improve Management Efficiency (техніка, що поліпшує ефективність управління) || «time» – час.

3. Семантичний фактор: виключає небажані асоціації, які можуть перешкодити правильному сприйняттю аббревіатури, або, навпаки, використовує асоціативні зв'язки:

FAST – fluoroallergosorbent test (флюоресцентний алергосорбентний тест) || загальножив. fast (швидкий);

ART – assisted reproductive treatment (допоміжні репродуктивні технології) || загальножив. art (мистецтво).

4. Фактор асиметрії мовного знака, проявляється в нестійкості відповідності обсягу форми і змісту, в мінливості номінативної щільності концепту, лише частково вербалізованих аббревіатурою. Цей фактор веде до полісемії, омонімії, синонімії аббревіатур і різноманіттю способів їх

розшифровки (це особливо стосується ініціальних абревіатур). Наприклад, один і той же знак «I» може розшифровуватися як:

insulin – інсулін;

intensity – сила струму;

iodine – йод;

isospora – ізоспор (один з видів паразитів).

Номінативна щільність, як ми вже згадували, вказує на ступінь актуальності даного поняття для мовної спільноти;

5. Закон лінгвістичної економії, зумовлений анатомо-фізіологічними особливостями людини, її мозку, який протривить надмірній лінійності мовного потоку (нейрофізіологічні і психолінгвістичні підстави процесу абревіації) [Мостовий 1993, с. 156].

Особливий характер взаємодії зовнішніх і внутрішніх чинників розвитку мови зумовив широке поширення скорочених лексичних одиниць в англійській та інших мовах в ХХ-ХХІ ст. і визначив особливості їхньої структури. Багато вчених робили спроби класифікувати абревіатури за структурою, виділяючи все нові класи [Алексеева 1984; Елькин 2003; Горшунів 2000; Дюжикова 1997]. Традиційно виділяють літерні скорочення, усікання, зрощення, складноскорочені слова, акроніми.

1.4 Компресія і номінація в процесі абревіації

Розглянемо як же відбувається процес компресії, який необхідний для створення абревіатури.

Механізм компресії в процесі абревіації включається відразу ж, як тільки між формою знака (терміном або терміносполученням) і поняттям, яке він висловлює, встановлюється жорстка референтна співвіднесеність. Цей механізм дозволяє «згорнути» багатоконпонентне найменування до певних

елементів. Мовний механізм абрєвіації усуває проміжну ланку переходу повної форми в компресовану.

Василевський О. Л. і Емдіна Ю. М. прийшли до висновку, що компресія відбувається на всіх рівнях мовної структури та яскраво демонструє взаємозв'язок і взаємодію різних рівнів [Василевский 1997, с. 37]. Крім того, різні функціональні підсистеми мови характеризуються порогом компресії в поєднанні з певним ступенем надмірності на кожному рівні. Умовно позначимо кожний вид компресії цифрою:

- 1) компресія на фонологічному або графемному рівні – це опущення фонем або графем;
- 2) компресія на морфологічному рівні – це опущення морфем;
- 3) компресія на синтаксичному рівні – це використання більш стислої конструкції (еліпсис, використання різних заступників);
- 4) компресія на лексико-синтаксичному рівні – це опущення службових і допоміжних слів;
- 5) компресія на лексичному рівні – це опущення слів, в тому числі, повнозначних;
- 6) компресія на семантичному рівні – це опущення менш істотної частини інформації [Василевский 1997, с. 38].

За нашими спостереженнями, при утворенні тієї чи іншої медичної абрєвіатури рідко діє один вид компресії в чистому вигляді. Зазвичай виявляються кілька її видів:

Left → *Lt* (лівий) – компресія 1;

Licentiate of the Royal College of Surgeons of Ireland → *LRCSI* (ліценціат Королівської колегії хірургів Ірландії) – компресія 4, 2;

Furosemide → *Frs* (фуросемід, урологічний препарат) – компресія 1, 2;

Control and treatment of hypertension, atherosclerosis and diabetes → *CHAD* (контроль і лікування гіпертонії, атеросклерозу й діабету) – компресія 2, 4, 5, 6;

Delirium tremens → *tremens* (біла гарячка) – компресія 3, 6.

Дані досліджень, що наводяться Піотровським Р.Г., свідчать про те, що в написаному слові основна частина інформації групується на початку слова. У відповідності з теорією фонетичного значення слів і даними експериментів Журавльова А. П., перша звукобуква в слові передає в два рази більше інформації, ніж наступні звукобукви. Тому цілком природно, що скорочуються або відсікаються, в основному, кінцеві і серединні елементи слів [цит. за: Перкатюк 2008, с. 11].

Відправною точкою будь-якого процесу номінації є наявність референта імені (в нашому випадку – референта терміна). У його якості виступає предмет наукового дослідження, процес, явище чи об'єкт дійсності.

У процесі номінації новий предмет зіставляється з відомими предметами цього класу, ідентифікується. Для цього референту дається стандартне або функціональне визначення або аналітичний опис, що включає всі або основні його відмітні ознаки. Однак воно не може використовуватися в мові як одиниця номінації і піддається первинному згортанню. Якщо на цьому етапі номінації створюється досить повне і точне конкретне терміносполучення, то воно соціалізується, тобто «вливається» в систему мови, знаходить свою сферу вживання. Це не виключає другого етапу згортання – універбації. Зміст аббревіатури співвідноситься з багатокомпонентним терміном-прототипом. Отже, формування семантики аббревіатури – це процес переходу від визначення / аналітичного опису до розгорнутого терміносполучення і, нарешті, до універбу [Краєв 1986, с. 6].

При корелятивній аббревіації спочатку мислиться, що процес номінації пройде обидва етапи: створення корелята аббревіатури і універба на його основі одночасно. Ряд вчених позначають цей процес терміном «умовна / ймовірнісна дезаббревіація» [Леонович 2007; Вергун], проте нам ближче термін «омоакронімія», так як він, на наш погляд, більш наочно характеризує дане явище. Таким чином, корелят покликаний мотивувати формальну структуру аббревіатури. Автор аббревіатури свідомо будує корелят так, щоб на його основі можна було створити потрібну за формою аббревіатуру. У цьому

нам бачиться відміна корелята від природного (без «підгонки» під аббревіатуру) прототипу. Семантика аббревіатури формується, головним чином, на основі прототипу і частково, корелята. Найяскравішим проявом корелятивної аббревіації стала омоакронімія, тобто збіг акроніма з орфографії і фонематики з загальноживаним словом даної мови. Щоб уникнути плутанини, омоакроніми виділяють заголовною графікою. Наприклад, з загальноживаним словом «*beach*» (*n*, пляж; *v*, витягувати на берег) збігається омоакронім *BEACH* (Bettering the Evaluation and Care Health – Програма, спрямована на підвищення рівня діагностики та охорони здоров'я). В даному випадку слово “*beach*” є корелятом аббревіатури “*BEACH*” [Скоринович 2019, с. 78].

Омоакронімія, явище надзвичайно істотне в сфері англійської професійної лексики, знайшла відображення лише в небагатьох дослідженнях. Зокрема, Арнольд І.В. і Ардаматська Є.Н. [Арнольд 1988] зробили спробу класифікації омоакронімів на прикладі морської термінології.

Будь-яка нова аббревіатура, поповнює словниковий склад мови, спочатку вважається неологізмом, тобто має тимчасовий відтінок новизни, поки колективна мовна свідомість сприймає її як інновацію. Аббревіатура-неологізм проходить певний етап адаптації, в ході якої носії поступово звикають до неї, можливо, дещо модифікують її в процесі комунікації і, нарешті, починають асоціювати даний знак безпосередньо з поняттям, за яким він закріплюється.

Для того, щоб аббревіатура могла жити в мові власним життям, необхідний ряд умов. По-перше, своєю звуковою та графічною формою аббревіатура не повинна відрізнятися від нескорочуваних одиниць мови. По-друге, денотативне значення аббревіатури повинно містити ознаки, здатні стати базою для перенесення денотативних значень або конотацій [Стишов 2001, с. 34].

Як наслідок вищесказаного, про перетворення аббревіатури з

допоміжного варіанту в самостійне слово свідчать наступні ознаки:

1. Графічне оформлення аббревіатури (один з варіантів, коли великі літери стають малими, нагадуючи звичайне слово: *laser – light amplification by stimulated emission of radiation* – посилення світла за допомогою стимульованого випромінювання, оптичний квантовий генератор).

2. Активну участь аббревіатури в словотворчих процесах: *EDF (eosinophil differentiation factor – фактор розрізнення еозинофілів, різновиди лейкоцитів, білих кров'яних клітин), n. → to EDF, v (визначати даний фактор).*

Функціонування аббревіатури в складі складного слова також забезпечує її перехід в іншу частину мови:

- *EDF-deficient, a* (без даного чинника),
- *EDF-deficiency, n* (дефіцит даного чинника),
- *EDF-lacking, part* (позбавлений даного чинника), etc.

3. Спрощення матеріальної форми аббревіатури (пристосування до фонетичних особливостей мови). Наприклад, аббревіатура *OCCEDCA (Organization for Coordination in the Control of Epidemic Diseases in Central Africa – Організація з координації боротьби з епідемічними хворобами в Центральній Африці)* мала дуже громіздку структуру і незручну вимову [ou si: si: i: di: si: ei]. Це послужило причиною її заміни на більш короткий, милозвучний і, що легко запам'ятовується акронім *OCEAC* ['ousii: k] [Корнева 2008, с. 309].

На думку Р. І. Могильовського якщо зв'язок форми знака-аббревіатури з означуваним буде прийнятий і зафіксований усіма членами даної мовної спільності, то аббревіатура набуває статусу мовного знака і входить в ту чи іншу підсистему мови [Могилевский 2006, с.66].

Взаємовідносини семантики аббревіатури та вихідної одиниці також визначають самостійний статус аббревіатури в мові. Чим менше в аббревіатурі слідів вихідної одиниці, тим більше вона семантично незалежна. В аббревіатурі можна спостерігати різну ступінь компресії-редукції «слідів» прототипу. Спостерігається чітка пряма залежність між кількістю

представлених у структурі скорочення елементів і ступенем усічення їх матеріальної форми. Чим більша кількість елементів – тим більше буде скорочуватися їх форма. При ініціальной аббревіації конкретизаторів дії, або ознак, більше, ніж, приміром, в частково скорочених словах, але розпізнавання їх обмежене, так як кошти «зовнішнього» і «внутрішнього» синтаксису зводяться до мінімуму, майже до нуля. «Впізнавані» елементи прототипу скорочені до можливої межі. Примітно, що процес утворення складних скорочень з аббревіатурних морфем нагадує аглютинацію, а процес створення ініціальних аббревіатур – процес, схожий з фузією.

Вивчаючи процес аббревіації, ми прийшли до висновку, що в ньому беруть участь скорочення і його комбінації з наступними процесами:

1) складання (*CONPADRI – Cyclophosphan, Vincristine [Oncovin], Sarcolysin [Phenylalanine], Adriamycin – циклофосфан, вінкристин [онковін], адриаміцин (програма хіміотерапії онкологічних хворих)*);

2) афіксація, характерна, в основному, для розмовного жанру професійного спілкування (*Bunyatwera → BUN → bunp-ie – Буньямвера, арбовірус, тобто вірус, що передається членистоногими*);

3) зміна послідовності букв в аббревіатурі (*TOM – Medical Training Officer – офіцер, який відповідає за підготовку медичного персоналу*);

4) функціональна рухливість граматичних значень (*SCOPE – carbon oxide pollution equipment – n, апаратура для визначення вмісту окису вуглецю в атмосфері <-> to COPE v, визначити вміст окису вуглецю в атмосфері за допомогою спеціальної апаратури*).

Підводячи підсумок всьому вищесказаному, можна зробити наступні висновки.

Історія становлення англійської медичної термінології підтверджує лінгвокультурну значущість терміна. Одиниці спеціальної медичної лексики поповнюють загальнонавчальну сферу, а також семантичний простір концептосфер інших наук. Досягнення медицини стають надбанням культури, відображаючи важливі для даного часу і культурного простору

нові поняття. Формування англійської медичної термінології було і є невід'ємним компонентом розвитку професійної картини світу лікарів.

У зв'язку з бурхливим розвитком науки і техніки зростає число відкриттів і винаходів, яким потрібні точні і короткі найменування. Науковий дискурс насичений інформацією настільки, що неминуча її компресія, основним засобом якої є аббревіатури.

Аббревіатури відіграють значну роль в сучасній медичній термінології. Якість і кількість аббревіатур відображають мінливу картину світу. Аббревіатури по-новому «висвічують» фрагменти професійної медичної концептосфери та культури цієї епохи взагалі, вміщуючи денотати і смисли не тільки медичних реалій. Тому частотність вживання скорочень особливо зросла за останні роки.

Аббревіатури виконують такі функції:

- 1) номінативна (головна) – функція підбору імені;
- 2) функція стилістичного маркування;
- 3) функція заміщення розгорнутого знака (свого полівербного прототипу) знаком згорнутим (універбом), щоб уникнути тавтології;
- 4) функція логічного, смислового та синтаксичного зв'язування тексту;
- 5) функція оптимізації тексту завдяки семантичній компресії.

Абревіація співіснує і взаємодіє з іншими способами поповнення словникового складу мови. До неї вдаються в тих випадках, коли вона більш доцільна, ніж інші способи термінотворення.

В процесі функціонування аббревіатур виникають проблеми, вирішення яких є основним завданням дослідників-лінгвістів. В ряду цих проблем спостерігаються: зростаюча омонімія, синонімія, омоакронімія, що обумовлені однією з основних характеристик аббревіатури - її рухливістю, динамічністю. Ці явища створюють додаткові складнощі в сприйнятті англомовного медичного тексту. Також очевидні швидкі темпи зростання обсягу англійських медичних аббревіатур, що не дає часу і можливості

уніфікувати навідь їх написання. Невизначений статус деяких аббревіатур (проміжний між лексичними та графічними) ускладнює їх типологізацію і сприйняття в тексті. Відсутність різноманітних словників медичних аббревіатур посилює проблеми їх сприйняття та використання в медичному дискурсі.

РОЗДІЛ 2

СТРУКТУРНІ ТА СЕМАНТИКО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКИХ МЕДИЧНИХ АБРЕВІАТУР

2.1 Парадигматичні відносини у системі англійських медичних абревіатур

Парадигматичні відносини англійських медичних абревіатур допомагають, з одного боку, висловити у мові різноманіття медичної концептосфери. З іншого боку, бачення системи англійських медичних абревіатур з точки зору парадигматичних відносин дозволяє впорядкувати цей величезний пласт спеціальної лексики, провести його категоріальну градацію, розставити акценти «значення – значущість».

Медичні абревіатури виступають в якості одиниць, що відображають концепти. Парадигматичні відносини (синонімія, антонімія, полісемія і омонімія) англійських медичних абревіатур розглядаються як мовна проекція категоріальних концептуальних зв'язків.

Показник номінативної щільності абревіатур-синонімів висловлює значущість / незначущість даної ознаки концепту для англомовних медичних фахівців. Те ж характеризує російські і французькі медичні абревіатури. Інша справа, що про номінативну щільність концепту тільки частково можна судити по абревіатурі, так як вона може бути виражена і іншими лексичними одиницями [Горшунов 2001, с. 34]. Проте в нашій роботі нас цікавить, наскільки повно виражає концепт саме англійська медична абревіатура.

Антонімічні відносини, також властиві системі англійських медичних абревіатур, утворюють своєрідний каркас, острів концептів, ознаки яких вони виражають. Даний тип відносин у вищій мірі умовний і контекстуальний. Наприклад, в ситуації перерахування антонімічні відносини, задані

протиставленням, відходять на другий план.

Говорячи про полісемію, відзначимо її тісний зв'язок з омонімією і гінеронімо-гіпонемічні відносини. Таке складне переплетення доводить комплексну природу як зовнішньої, так і внутрішньої форми аббревіатури. Лікар-вчений, так само як і практикуючий лікар, повинен бути обізнаний у великих можливостях медичної аббревіатури, про збіг аббревіатурних форм, що позначають різні феномени, і про важливість їх розпізнавання.

Поряд з конверсією і субстантивацією, аббревіація є одним з основних джерел омонімії. З виникненням нових аббревіатур постійно збільшується число існуючих в сучасній англійській мові омонімічних груп та кількість одиниць в цих групах. Причому, за рахунок аббревіації виникає набагато більше омонімів, ніж при первинній номінації. Омонімічні аббревіатури найчастіше утворюють велику групу, всередині якої вкрай важко виділити потрібне скорочення. Неправильна розшифровка омонімічної аббревіатури практикуючим лікарем може становити реальну небезпеку для життя пацієнта.

У нашій роботі, серед парадигматичних відносин ми виділяємо явище омоакронімії, яка характеризується омонімією акроніма (позначає медичний термін) і неукорченої лексеми (що належить до загальноживаної лексики) - приклад корелятивної аббревіації, частий випадок термінологічного моделювання. Омоакронімічні відносини особливо характерні для системи англійських медичних аббревіатур. Можна сказати, що омоакронімія дає змогу включати одиниці спеціальної лексики в семантичний простір загальнонаціональної концептосфери, розкриваючи особливе бачення світу англомовними медичними фахівцями.

Звичайно, що найяскравіше парадигматичні відносини проявляють себе в системі англійських медичних аббревіатур, внаслідок більшої чисельності і різноманітності останніх.

2.1.1   **Синонімія**   **англійських**   **медичних**
аббревіатур. Синонімія - явище неоднозначне, складне і багатогранне.

Синонімія англійських медичних аббревіатур має позитивні і негативні сторони. Її позитивні моменти можна виразити наступними основними положеннями:

- чим багатше в мові система синонімів, тим повніше, яскравіше відображається в мові картина світу сучасних медичних фахівців;
- синонімічні відносини конкретизують функцію кожної окремої аббревіатури в синонімічному ряді, відводять їй суто індивідуальне місце;
- синонімічні відносини допомагають визначити рівень її взаємодії з іншими лексичними одиницями в даному синонімічному ряді та поза ним.

Головним негативним моментом синонімії англійських медичних аббревіатур є одночасне функціонування декількох вказуючих для вказівки на одне і те ж поняття, що вони означають. Такий дисбаланс перешкоджає чіткому, адекватному сприйняттю та використанню англійських медичних аббревіатур.

За рахунок стрімкого зростання кількості англійських медичних аббревіатур (пропорційно збільшенню кількості нових явищ в медицині) природним чином йде розширення їх синонімічних рядів, що включають потенційні та реальні аббревіатури-синоніми.

Вище ми вже говорили про те, що деякі вчені робили спроби впорядкувати синонімію англійських медичних аббревіатур, яка так стрімко розвивається. Проте існуючі дотепер класифікації не відрізнялися одноманітністю критеріїв і чіткістю побудови. З цієї причини, спираючись на типологію аббревіатур, запропоновану Л.В. Дубровіною [Дубровіна 2006], ми склали класифікацію англійських медичних аббревіатур-синонімів, яка, з одного боку, впорядковує синонімічні аббревіатурні утворення, а з іншого боку, відображає їхнє різноманіття.

Взявши за критерій класифікації обсяг семантики синонімічних скорочень, ми виділяємо два великі класи англійських медичних аббревіатур-синонімів.

По-перше, для англійських медичних скорочень характерно явище

повної синонімії. У нашій роботі під терміном повні синоніми ми розуміємо аббревіатури з абсолютною семантичною взаємозамінністю, тобто позначають один і той же феномен. Ми не враховуємо тут етимологічні або стилістичні розбіжності. Наприклад:

SCD – sickle cell disease (серповидноклітинна анемія);

SCA – sickle cell anaemia (серповидноклітинна анемія);

CN – charge nurse (палатна медична сестра);

WN – ward nurse (палатна медична сестра).

Поряд з повними синонімами, існує другий клас – *неповні синоніми*. Це скорочення, які виражають різні відтінки одного і того ж поняття або споріднені поняття різного обсягу:

AIDS (acute immunodeficiency syndrome) – СНІД (синдром набутого імунodefіциту);

HIV (human immunodeficiency virus) – ВІЛ (вірус імунodefіциту людини);

DVS (Doctor of Veterinary Surgery) – доктор ветеринарної хірургії;

DVSc (Doctor of Veterinary Science) – доктор ветеринарних наук.

Щодо неповних синонімів, картина досить ясна. Спочатку утворюється гіперонім, тобто аббревіатура із загальним значенням, а потім від нього «відгалужується» гіпонім – аббревіатура з більш вузьким значенням. Спочатку, це значення входило до складу гіпероніма, але, щоб уникнути непорозумінь, і, з метою більшої конкретності, воно знаходить самостійну графічну та звукову оболонку. Диференціюються неповні синоніми за допомогою контексту. Як ми вже говорили вище, неповні синоніми збагачують медичний дискурс новими відтінками:

PD – pulmonary disease (захворювання легенів);

COAD – chronic obstructive airway disease (хронічна обструктивна пневмонія або бронхіт).

Для того, щоб краще зрозуміти феномен синонімії в англійській медичній аббревіатурній лексиці, доцільно проаналізувати умови появи аббревіатур-синонімів.

Отже, в якості факторів, що сприяють появі синонімічних аббревіатур, можна виділити наступні явища:

1. Розвиток однієї і тієї ж галузі знань в різних країнах, у різних мовах. При широких контактах фахівців і взаємодії різних картин світу відбувається взаємообмін інформацією, а, отже, і аббревіатурами. Найчастіше два повних синоніма (наприклад, що відносяться до лексики даної мови і запозичений з іншої мови) існують паралельно, доки якийсь з них не стане домінуючим і не витіснить з ужитку другий: ВІД {англ. *old tuberculin* – старий туберкулін Коха) витіснений наступним:

AT (нім. *Alt Tuberculin Koch*) – старий туберкулін Коха;

MD (лат. *Medicine Doctor*) – доктор медицини, вища вчений ступінь з медицини залишився домінуючим, а нова англомова аббревіатура не прижилася;

DM (англ. *Doctor of Medicine*) – лікар медицини, вища вчений ступінь з медицини.

Трапляється, однак, що семантичні відтінки / варіанти тлумачення однієї й тієї ж медичної аббревіатури розвиваються самостійно, поступово розмежовуються і їхні відносини переростають в гіперонімо-гіпонімічні:

CHD (*congenital heart disease*) – вроджена вада серця;

CHD (*cyanotic heart disease*) – вроджений порок серця синього типу, ціанітичний порок серця.

Треба відзначити, що це явище тісно переплітається з полісемією, сутність якої в даному випадку – наявність кількох споріднених значень у однієї і тієї ж аббревіатури.

2. Феномен авторських аббревіатур спостерігається тоді, коли створюються аббревіатури, що не збігаються з графічним оформленням з існуючими. Обидві аббревіатури мають одне і те ж означуване. В цьому випадку авторська аббревіатура стає повним синонімом вже існуючої:

SID (*sudden infant death* – синдром раптової смерті (у немовлят),

CD (*cot death* – «смерть у колиці»);

RC (red cell – еритроцит);

RBC (red blood cell – еритроцит);

TLC (total lung capacity – загальна ємність легень);

TLV (total lung volume – загальна ємність легень).

3. Підхід учених до дослідження одних і тих же явищ з різних точок зору. Таким чином, фіксуються різні характерні ознаки одного і того ж поняття:

AP (atypical pneumonia) – атипова пневмонія;

SARS (severe acute respiratory syndrome) – важкий гострий дихальний синдром.

В даному випадку, аббревіатури AP і SARS є повними синонімами, так як їх значення повністю збігаються;

CD (Crohn's disease) – хвороба Крона;

TI (terminal ileitis) – термінальний ілеїт.

Будучи повними синонімами, аббревіатури CD і TI по-різному розкривають своє значення: аббревіатура CD пов'язує захворювання з прізвищем її першовідкривача (Б.Б. Крон, американський лікар (1884-1983)), а аббревіатура TI вказує на характер захворювання (запальне) і його локалізацію (частина клубової кишки, що межує зі сліпою кишкою).

hV (haemophilia V) – гемофілія типу V,

ChrD (Christmas disease) – хвороба Крістмаса.

Перша аббревіатура з пари повних синонімів (hV) знову вказує на характер захворювання (порушення згортання крові, викликане спадковим дефіцитом фактора IX). На перший погляд, як і в попередньому випадку, друга аббревіатура (ChrD) так само пов'язує захворювання з ім'ям власним. Різниця полягає в тому, що це не прізвище лікаря, першовідкривача хвороби, а прізвище пацієнта, у якого вперше було зареєстровано дане захворювання (С. Крістмас, XX століття).

Отже, маючи один референт, аббревіатури-синоніми створюють у мозку образи різної якості: в одному випадку, на передньому плані

«першовідкривач» захворювання, в іншому – суть самого захворювання (етіологія, механізм, особливості протікання хвороби). За висловом Ю.Д.Апресяна, єдина релевантна ознака синонімів – «однаковий переклад на семантичну мову» [цит.за: Шаповалова 2003, с. 44].

Узагальнюючи вищесказане, ми виділяємо в англійській медичній аббревіатурній синонімії дві протилежні тенденції. З одного боку, широка синонімія англійських медичних аббревіатур додає багатства і різноманітності в медичний дискурс. Аббревіатури-синоніми виражають відтінки різноманіття навколишнього світу, його мінливість. Синонімія аббревіатур відображає зміщення акцентів сприйняття навколишнього світу людьми (колись важливі властивості певного явища медицини відходять на другий план, поступаючись місцем іншим). Вивчаючи синонімічні відносини англійських медичних аббревіатур, можна зробити висновок, які явища дійсності отримують детальний різнобічний розгляд, а які, навпаки, не викликають інтересу і не потребують додаткової номінації.

Звісно, комунікативна цінність синонімів ґрунтується не на їх тотожності, а на розвитку їх диференційних ознак. Отже, саме неповні синоніми сприяють розвитку наукової терміносистеми і специфікації термінології, збагачують професійну концептосферу і є позитивним явищем в системі наукової термінології. Необхідно відзначити, що варіативність будь-якого неповного синоніма безпосередньо залежить від частотності його вживання, його затребуваності. Таким чином, чим у більшій кількості контекстів зустрічається явисьце, тим більше варіюють його позначення, тим багатше його семантичні відтінки, що виражаються аббревіатурами-синонімами.

Разом з тим, виникають проблеми, пов'язані з інтерпретацією наукового тексту. Причому, саме повні синоніми-аббревіатури роблять терміносистему громіздкою і заплутаною, не привносячи в неї нічого нового. Обсяг означуваних стає незрівнянно більше обсягу значеників, заради вербалізації яких вони і створюються. Отже, повна синонімія є небажаним явищем.

Досить ефективним способом вирішення проблеми уніфікації англійських медичних аббревіатур є словники, підпорядковані різноманітним цілям.

2.1.2 Антонімія англійських медичних аббревіатур. На відміну від синонімії, антонімія робить систему англійської медичної аббревіатурної лексики більш прозорою, з чіткою структурою взаємовідносин її ознак. Вище згадувалося, що антонімічні відносини виникають при позначенні не абсолютних, а відносних ознак об'єкта. Якщо вибудовувати ознаки по обидві сторони певного критерію, то виходить збалансована система, де ознаки врівноважують одне одного. Тому найчастіше аббревіатури-антоніми утворюють пари, характеризуючи протилежні полюси певної ознаки:

HD (high density – висока щільність) / LD (low density – низька щільність (наприклад, кісткової тканини));

M (myopia – короткозорість) / H (hypermetropia, hyperopia-далекозорість);

PRH (prolactin-releasing hormone – пролактоліберин гіпофіза) / PRIH (prolactin-releasing inhibiting hormone – пролактостатин).

Трапляється й так, що одному аббревіатурному терміну протиставлений не окремий антонім, а цілий ряд аббревіатур:

Plcth // IDA / AA / HA / PA (polycythemia, erythraemia // iron deficiency anaemia / aplastic anaemia / haemolytic anaemia / pernicious anaemia - хронічна форма поліцитемії (повнокров'я) невідомої природи, що супроводжується збільшенням об'єму крові і кількості еритроцитів // залізодефіцитна анемія / апластична анемія / гемолітична анемія / перніціозна, злоякісна анемія). В даному випадку аббревіатури характеризують стани, при яких вміст в крові еритроцитів вище або нижче норми. Незвичайність ситуації полягає в тому, що аббревіатурі *Plcth*, що позначає родове поняття «еритремія» (вміст у крові еритроцитів вище норми), протиставлено ряд аббревіатур *IDA / AA / HA / PA*, що включають не тільки родові поняття «анемія» (вміст у крові еритроцитів нижче норми), а й видові характеристики кожного виду анемії (*pernicious -*

перніціозна, злаякісна; iron deficiency – залізодефіцитна; aplastic – апластична; haemolytic – гемолітична).

Мабуть, аббревіація ще не досягла такого рівня сприйняття реципієнтом, щоб він міг рефлекторно протиставити аббревіатурній лексичній одиниці її аббревіатурний антонім. Ситуація ускладнюється широкомасштабною омонімією англійських медичних скорочень. Найчастіше антонімія аббревіатур накладається на омонімію:

M / M (maximum / minimum – максимум / мінімум);

HT / HT (hypertensia / hypotensia – гіпертензія, підвищений тиск в судинах / гіпотензія, знижений тиск в судинах).

За семантичними характеристиками аббревіатури-антоніми так само можна розділити на повні і неповні.

Повні антоніми є повними антагоністами. Характеризуючи протилежні полюси однієї ознаки, вони мають рівний обсяг значень, повністю перекриваючи один одного:

PCX / PC3 (periscopic convex I periscopic concave - перископічна опукла лінза / перископічна увігнута лінза). В цьому випадку, критерій наявності кривизни лінзи, її відхилення від норми, зливається з ознакою опуклості / угнутості;

P1 ___ / P1c (plaque / clear plaque - генет. каламутні бляшки (про бактеріальні колонії чуми) / прозорі бляшки). В даному випадку критерієм антонімії є наявність / відсутність ознаки прозорості бляшок. Примітно, що базовим ознакою є не прозорість, а каламутність бляшок, тому для відмінності від базової форми використовується додатковий символ «с» (clear).

Неповні антоніми відрізняються обсягом значення, не врівноважують один одного повністю, перекриваючи лише частину значення свого антагоніста:

M / P_b (myopia / presbyopia — короткозорість / пресбіопія, стареча далекозорість). В даному випадку, антоніми підбираються за критерієм

відхилення гостроти зору від норми. Однак аббревіатурі *M*, що виражає загальне *родове* поняття «міопія, короткозорість взагалі» протиставляється аббревіатура *Pb*, що виражає *видове* поняття «стареча далекозорість», а не *родове* поняття «далекозорість взагалі»;

apn / *tpn* (*apnoea* / *tachipnoea* — *apное*, *зупинка*, *відсутність дихання* / *тахіпное*, *наявність прискореного поверхневого дихання*). В цьому випадку, антоніми підбираються за критерієм наявності / відсутності дихання. Однак аббревіатурі *apn*, що виражає загальну ознаку «відсутність дихання» протиставляється аббревіатура *tp_n*, що виражає ознаку наявності дихання певного типу, прискореного поверхневого дихання.

Поняття антонімії умовно, мінливе і залежить від таких факторів, як ситуація, контекст, в якому вживаються аббревіатури, критерій, за яких вони протиставляються. Якщо синонімія відносно стабільна, то антонімія ефемерна: зникає критерій протиставлення - зникають і антонімічні відношення.

Як видно у прикладах, антонімічні відносини встановлюються між аббревіатурами, вербалізуються фрагменти концептів з характеристикою їх відносних ознак. Найчастіше, такі скорочення виражені іменником або прикметником. Якщо функція аббревіатури лише номінативна (тобто, покликана не стільки характеризувати об'єкт, скільки називати його), то антонімія втрачає свою актуальність. Наприклад, не мають антонімів такі аббревіатури:

HD – *health development* (*розвиток охорони здоров'я*);

IRA – *Indirect Radioactive Iodine* (*метод непрямого лікування радіоактивним йодом*);

PAS – *pulmonary artery stenosis* (*стеноз легеневої артерії*) та інші.

2.1.3 Полісемія та омонімія англійських медичних аббревіатур. Нагадаємо, що під полісемією аббревіатурної лексики ми розуміємо наявність кількох споріднених значень у однієї і тієї ж аббревіатури:

CFC (colony-forming capacity) – властивість утворення колони

CFC (colony-forming cells) – клітини, які утворюють колони.

Як ми вже згадували вище, природна полісемія медичної аббревіатурної лексики зобов'язана своєю появою порушенням відносної рівноваги між означуваним (прототипом або корелятом) і тим що означає (аббревіатурною формою). Розвиток означуваного призводить до розширення або звуження його обсягу. Далі варіанти тлумачення однієї і тієї ж медичної аббревіатури розвиваються самостійно, все більш і більш розмежовуючись. Однак «родинні зв'язки» між ними зберігаються і легко простежуються.

Примітно, що в англійській медичній аббревіатурній лексиці явище полісемії часто накладається на гіперонімо-гіпонімічні відносини. Зустрічаючись реципієнту, який працює з англійською медичною літературою, аббревіатури такого роду створюють проблему вибору правильного, точного тлумачення аббревіатури з декількох наявних, наприклад:

RA (rheumatoid arthritis) – ревматоїдний артрит;

RA (rheumatoid arthritis antibodies) – антитіла при ревматоїдному артриті. В даному випадку, перша аббревіатура має більший обсяг значення і є в цьому «гнізді» полісемічності основною, друга ж похідна по відношенню до першої, вона має більш вузький обсяг значення і більш специфічна. Аналогічний приклад:

LA (left atrium) – ліве передсердя;

LA (left atrium auricle) — вушко лівого передсердя.

Вищенаведені приклади доводять, що в сфері англійської медичної аббревіатурної лексики полісемію можна умовно вважати приватним проявом неповної синонімії зі збігом аббревіатурних форм.

Проте не завжди полісемія медичних аббревіатур природна - вона може бути створена штучно, асоціативно, щоб зв'язати дві аббревіатури з подібним означуваним і полегшити сприйняття нової аббревіатури за допомогою вже усталеною, що закріпилася в мові:

PAG (anti-gas protection) – протихімічний захист;

PAG (protective actions guide) – показник рівня наявності будь-якого класу речовин (наприклад, радіонуклеїдів), що вимагає прийняття захисних заходів. В даному випадку невірно було б стверджувати, що аббревіатури позначають один і той же феномен і відрізняються лише обсягом значення. Справедливіше сказати, що зв'язок цих двох аббревіатур близький до метонімічного: захист та умови, які їх потребують. В цьому сенсі, щодо значень багатозначного слова, розумно говорити про «успадкування» (термін О.С. Кубрякової) як про процедуру передачі певного обсягу концептуальної інформації від однієї одиниці до іншої [Кубрякова 1982, с. 46]. Тим не менш, чітко видно, що первинною є перша аббревіатура (в даному прикладі для милозвучності довелося поміняти місцями складові частини її полівербного прототипу). Друга аббревіатура представляється нам корелятивною, і корелят підібраний так, що очевидний зв'язок двох аббревіатур.

Незрівнянно більшу проблему для працюючих з англійською медичною лексикою представляють такі явища, як омонімія та «хибні друзі перекладача». Неадекватне сприйняття і використання англійських медичних аббревіатур може привести до постановки неправильного діагнозу і призначення неправильного лікування. Якщо омонімія розгорнутих медичних термінів практично не заважає правильному розумінню, оскільки контекст легко «відбирає» потрібну йому лексему, «відкидаючи» всі інші, то омонімія аббревіатурних форм загрожує самим справжнім лихом. По-перше, вона велика, по-друге, досить важко і не завжди можливо виокремити з десятка розшифровок однієї омоаббревіатури єдино правильну. Під терміном «омоаббревіатура» ми розуміємо графічне аббревіатурне зображення, що є загальним скороченим варіантом для кількох різних лексем або словосполучень. Теоретично, контекст може допомогти в виокремленні потрібної розшифровки аббревіатури, якщо їх кількість не дуже велика, якщо вони добре відомі реципієнту і досить далеко відстоять один від одного щодо термінологічних полів (наприклад, стоматологія, гінекологія і психіатрія). У

реальності, все не так просто.

Перш за все, омонімічних аббревіатур занадто багато, щоб безпомилково співвідносити кожну з правильним денотатом, не вдаючись до розшифровки. Більш того, кількість омонімічних аббревіатур неухильно зростає, в основному, за рахунок авторських аббревіатур, логіка утворення яких доступна далеко не всім. Нарешті, багато омонімічних аббревіатур належать до однієї галузі, що ще більше погіршує ситуацію. Ось приклади омоаббревіатур в деяких областях медицини:

1) гематологія:

PCT — *plasma clotting time* (час згортання плазми);

PCT — *plasmacrit test* (визначення обсягу плазми в крові);

PCT — *plateletcrit volume* (обсяг тромбоцитів в цілісній крові);

2) кардіологія, кардіохірургія:

AV — *aortic valve* (аортальний клапан);

AV — *arteriovenous* (артеріовенозний, наприклад, шунт);

AV — *atrioventricular* (передсердно-шлуночкова, наприклад, перегородка);

3) онкологія:

MM — *malignant melanoma* (злоякісна меланома);

MM — *multiple myeloma* (множинна мієлома);

MM — *myeloid metaplasia* (мієлоїдна метаплазія).

Омоаббревіатури утворюють не тільки пари і трійки, а й більш численні групи:

Cf 1) *carbolfuchsin* (карболовий фуксин, барвник);

2) *californium* (каліфорній, хімічний елемент);

3) *colicinogenic factor* (коліціногенний фактор; плазміда, контролює синтез коліцину).

cf 1) *carrier-free* (не бацілоносій);

2) *colored female* ("кольорова" жінка (про пацієнтку));

3) *confer, compare* (лат. порівняй, зістав).

CF 1) *calibration factor* (надгалуз. калібрувальний фактор);

- 2) *centrifugal force* (загальнонаук. центробіжна сила);
- 3) *chemotactic factor* (фактор хемотаксису);
- 4) *Chiari-Frommel syndrome* (синдром Куарі-Фромеля).

2.2 Омоакронімія англійських медичних абревіатур як варіант корелятивної абревіації

За результатами досліджень, тільки для англійської мови характерно виключне поширення серед лексичних абревіатур явища омонімії, взагалі, і омоакронімії, зокрема [Antrushina 2005, р. 67]. Все більшою чисельністю серед абревіатур характеризуються одиниці, що отримали назву «омоакроніми», за назвою самого явища «омоакронімія» [Лотте 1982, с. 83].

У створенні омоакронімів, як уже згадувалося, реалізується таке явище, як корелятивна абревіація. Ми бачимо її відмінність від «класичної абревіації» в тому, що якась лексична одиниця, яка і отримала назву *корелят*, осмислюється як скорочення. Після цього їй приписується відповідна «вихідна форма», розшифровка. Таким чином, обидві одиниці виникають одночасно, паралельно, роблячи вплив один на одного, як у структурному, так і в семантичному плані. Як правило, в якості реальної одиниці комунікації в такому випадку виступає скорочена одиниця, в той час, як повна форма, *корелят*, служить лише для забезпечення мотивованості скорочення.

Під терміном омоакроніми (ОА) ми розуміємо абревіатури з ініціальною графікою, що збігаються по орфографії і фонематиці з загальноновживаними словами цієї мови.

Наприклад, ОА „ASH” (*Action on Smoking and Health – Рух за відмову від куріння і здоровий спосіб життя*). Або: ОА „BAR” (*biological alcohol research – вивчення біологічного впливу алкоголю*). Омоакроніми спеціально

створені для номінації специфічного наукового явища в певній галузі. Як правило, вони використовуються в умовах обмежених мовних колективів, найчастіше, професійних груп. Омоакронімія певною мірою замикається з кодovими назвами, перебуваючи між умовними позначеннями і фразеологізмами. Так само, як і фразеологічна система мови, омоакронімія – національно-детерміноване і самобутнє явище. Воно виходить за рамки мови, представляючи міждисциплінарний інтерес для мови і культури. Англійські медичні омоакроніми «проявляють» фрагменти картини світу англомовних лікарів – учених і практиків.

Габінська О.А. зазначає, що зв'язок неологізму з узуальним омонімом (а саме, акроніма зі звичайним словом) може бути двох видів: випадковим і навмисним. Іншими словами, існують акроніми, у яких збіг літерного і звукового складу з загальноживаними словами виникло випадково в результаті застосування звичайного способу ініціальної аббревіації [Габинская 1991, с.46].

Поряд з цим, існують навмисно створені омоакроніми, утворені за допомогою корелятивної аббревіації. Навмисна омонімія використовується для створення скорочень, максимально наближених своїм фонетичним виглядом до нескороченої лексеми. Асоціативні зв'язки між акронімом і загальноживаним словом виявляють особливий спосіб бачення світу, не характерний для носіїв інших мов. Створюється самобутня, яскрава, жива професійна мовна картина світу, де скупі наукові поняття як би «олюднюються» мовою. Інакше кажучи, за допомогою мови людина відображає своє бачення об'єктивно існуючих фактів і своє ставлення до них (наприклад, за допомогою конотативного значення). У письмовій науковій мові, в основному, зустрічаються омографи. Тут, в певній мірі, ознака розрізнення є написанням аббревіатури (рядкові або заголовні літери, крапки або їх відсутність після кожного компонента аббревіатури). В усному професійному мовленні ситуація більш заплутана, бо тут можна зустріти і омофона, який, подібним чином, заважає правильному розумінню

аббревіатури в дискурсі.

Явище омоакронімії складалося в міру збільшення кількості аббревіатур і розриву між формальними можливостями мови та кількістю інформації, яку він змушений доносити до реципієнта. Велика кількість інформації викликана збільшеними технічними та технологічними можливостями, збільшенням інтенсивності і масштабів міжмовного спілкування фахівців різних областей.

У нашій роботі нас цікавлять особливості омоакронімів в англійській медичній лексиці. Нами було розглянуто близько двохсот омоакронімів, які ми спробували розділити на типи, в залежності від співвідношення денотативного і конотативного, прямого і переносного значень корелята і омоакроніма, а також від прагматичної установки, що використовується при утворенні того чи іншого омоакроніма. Слід зауважити, що основна складність віднесення того чи іншого омоакроніма до певного типу полягає в тому, що переважна більшість медичних омоакронімів - не конкретні, а абстрактні іменники. Цим фактом пояснюється велика умовність в кількісному співвідношенні сем, відтінків значення омоакроніма.

Отже, перший тип омоакронімів утворений на основі метафори або метонімії. Переосмислення значення корелята відбувається під впливом різного роду асоціацій, здатних передати ті чи інші ознаки або властивості номінованих об'єктів [Арнольд 1988, с. 5].

Наприклад, ОА “SLOP“ (*smog, litter, overpopulation, pollution – дим, сміття, тіснота, забруднення навколишнього середовища*) співвідноситься метафорично з корелятом “slop” (*liquid waste containing the remains of food, used to feed animals – помуї*).

Інший приклад: ОА “BIT“ (*a built-in test – вбудований тест*) співвідноситься зі словом-корелятом «bit» (*a small piece, a scrap of sth. – мала частина чогось*).

У наступному прикладі наочно видно метонімічне перенесення:

HEAR (hospital emergency ambulance radio – рація лікарняної карети

невідкладної медичної допомоги) і дієслово “*to hear*” (чути) демонструють зв'язок між дією і знаряддям цієї дії.

Складність виділення омоакронімів першого типу в медичній термінології зумовлена, здебільшого, абстрактністю понять, виражених як корелятом, так і самим омоакронімом. Найчастіше, це або найменування лабораторної маніпуляції:

CAST (competitive antigen spot test – реакція конкурентного зв'язування іммобілізованого антигену), або назва захворювання чи медичного критерію:

TOP (termination of pregnancy – передбачуваний термін пологів).

Слово-корелят “*top*” (верхівка, вершина) в числі інших має наступну дефініцію: *Sth. which is at the highest level or which has reached the greatest extent possible*. Дане визначення влучно характеризує останню, найвищу точку вагітності.

На предмет вибору корелята існують різні точки зору. Існує думка, що загальноживаний корелят омоакроніма вибирається, як правило, в семантичному полі, далекому від області, до якої належить названий об'єкт, щоб, уникнути можливого змішування понять [Леоніч 2007, с. 76]. Ми поділяємо спостереження Арнольд І.В. та Ардаматської Є.Н, що нерідко в термінології певної галузі науки є достатня кількість омоакронімів з корелятами з тієї ж галузі [Арнольд 1988]. Дійсно, важко сплутати значення корелята і омоакроніма (що є свого роду кодовим позначенням), адже завдяки метафоричному або метонімічному переносу первісне значення корелята трішки зміщується. Відрізнити омоакронім від корелята перш за все, допомагає його заголовна графіка, а також контекст. На доказ вищесказаного, наведемо такі приклади:

FAD – familial autonomic dysfunction (спадковий розлад вегетативної нервової системи);

fad – a craze, sth. which a person or a group of people is very enthusiastic about but with which they become bored quickly (захоплення, пошесть, примха, дивацтво);

PAD – pre-aid to the disabled (nonпередня допомога інвалідам);

pad (прокладка) має наступну дефініцію: *A fairly thick flat piece of a cloth which is used to clean sth. or to protect sth. from pressure.*

Таким чином, хоча омоакроніми першого типу і об'єднані за способом утворення – тобто за зв'язком з корелятом метафоричним або метонімічним перенесенням, – вони досить неоднорідні за вибором корелята.

Другий тип – омоакроніми, не безпосередньо пов'язані асоціаціями з корелятом, а мають з ним будь-які загальні семи, тобто окремі компоненти значення. Семантичний зв'язок омоакроніма з корелятом носить, в більшості випадків, імпліцитний характер. Він легко відчувається інтуїтивно, але звірення відповідності словникових дефініцій компонентів відбувається в кілька етапів.

Наприклад, ОА “*HOPE*” (*Health Opportunities to People Everywhere* – благодійна програма з надання медичної допомоги країнам, що розвиваються). Корелят “*hope*” (надія) має в своєму значенні сему “*desire*” (бажання), загальну зі словом “*opportunity*” (можливість), що грає важливу роль в розшифровці назви програми:

opportunity (ri) – Is a situation that makes it possible for you to do sth. that you desire.

hope – is sth. that you desire.

Таким чином, відносини між омоакронімом і корелятом опосередковані наявністю загальної семи в значенні корелята і опорного слова розшифровки.

Інший приклад: ОА “*DAWN*” (*Drug Abuse Warning Network* – мережа з наркопрофілактики).

Dawn (v) – to awaken, begin realizing sth. (світати; усвідомлювати щось);

Warn (v) – to inform sb., Make him aware, realize sth. (інформувати когось).

Сема “*realize*” є потрібною загальною семантичною точкою між корелятом ОА “*dawn*” і провідним елементом розшифровки “*warn*” (*inform sb., Help him realize sth.*).

Мабуть, саме другий тип омоакронімів є найбільш складним для класифікації, бо необхідно володіти не тільки знанням загальних значень лексичних одиниць, але й окремих сем, що становлять це значення.

Третій тип омоакронімів виділяється на основі функціонально-стилістичної маркованості цих одиниць. Велика частина омоакронімів третього типу утворена на базі сленгізмів, тому вони носять іронічний або рекламний характер: використовуються різні експресивно-емоційні конотації корелята.

Наприклад, корелятом для ОА “RAT” (*reliability assurance test* – випробування на надійність) послужило сленгове значення стилістично нейтрального слова “rat” (пацюк), зберігши свої емоційні і стилістичні конотації:

rat (si) – стукач, донощик.

Інший наочний приклад:

FADE – *fluorescent antibody darkfield* (темнопольна флюоресценція антитіл). Стилiстично нейтральне слово “to fade” (*to melt away, to discolour* – бліднути, в'янути) «виділило» для омоакроніма своє специфічне, сленгове значення:

fade (si) – a Negro dealing with white people (негр, що має справу з білими). В даному маємо влучність порівняння: світлі антитіла і темне поле – білі люди і негр.

Певний жартівливо – іронічний підтекст можливий у такому, здавалося б, нейтральному слові, як «cash» (*the money in the form of notes and coins rather than cheques* – готівка), якщо розглядати його як корелят наступного омоакроніма:

CASH – *Commission for Administrative Services in Hospitals* (Комісія з адміністративної служби в лікарнях). Очевидно, що зміст такої служби вимагає значних грошових витрат, які не завжди є.

Часто слова, які мають яскраво-позитивну конотацію, використовуються як кореляти омоакроніма, щоб надати йому рекламний характер, образ, що

запам'ятовується, виняткові якості:

BEST – blitz electroshock therapy (електрошокова терапія);

best (adj. superl.) – In the most excellent way.

Деякі стилістично нейтральні слова можуть в сленгу проявляти себе двояко – і з позитивною, і з негативною конотацією. Ця особливість ще більше заплутує ситуацію з розшифровкою омоакронімів в тексті. Порівняємо, наприклад, два сленгових значення стилістично нейтрального слова “ace” – *a playing card which has a single symbol on it (туз в ігрових картах):*

1) *ace (si.) – excellent, diligent, proficient:*

ACE – air conditioning equipment (обладнання вищої якості [підмова реклами]);

2) *ace (si.) – a capsule or a pill with a drug (фармакологічна речовина, наркотик [підмова наркоманів, наркодільків]):*

ACE – adrenocortical extract (екстракт кори надниркових залоз).

Таким чином, характерною ознакою омоакронімів третього типу є наявність певних конотацій, що залежать від прагматичної установки омоакроніма і додають йому той чи інший відтінок: іронічний, жартівливий, рекламний і так далі.

Четвертий тип омоакронімів відрізняється тим, що тут як корелятив використовуються імена власні. Омоакронім четвертого типу – власне ім'я іншого порядку, не власне ім'я людини, а, наприклад, назва організації:

ANNA (American Nephrology Nurses' Association – Американська асоціація медичних сестер нефрологічного профілю) // жін. ім'я Анна.

Омоакроніми даного типу зустрічаються в багатьох тематичних підгрупах, від назв органів людського організму до організацій охорони здоров'я. Антропонімічні омоакроніми в медичній термінології широко поширені. Це можна пояснити, перш за все, з точки зору форми: простіше додати ще одне значення до вже існуючого імені власного, ніж конструювати нову «оболонку». Популярність антропонімічних омоакронімів зумовлена

також впізнаваністю зорового образу антропоніма і швидким співвіднесенням його з розшифровкою (терміносполученням, прототипом). Як правило, нова аббревіатура, в тому числі і антропонімічні омоакронім, спочатку дається разом з розшифровкою (прототипом). Лише потім він поступово перетворюється на повноцінну лексичну одиницю, яка живе своїм життям, окремим від прототипу, і починає з'являтися в контексті самостійно. Зауважимо, що цей етап є кінцевим не для всіх аббревіатур. Тому багато аббревіатур стали вже настільки споживані в колі фахівців, що, зустрічаючи їх у контексті, лікарі ментально виокремлюють їх із загального потоку лексичних одиниць, співвідносячи з поняттям, яке вони позначають. Це відноситься до акроніма взагалі, але для антропонімічних акронімів це подвійно справедливо, тому що «імена мають особливо високу розбірливість» [Карамішева 2002, с. 36]. Можна сказати, що в деяких підгрупах, таких, як назви громадських організацій, технічних пристроїв, антропонімічні омоакроніми виконують рекламну функцію, допомагаючи цим складним назвами легше запам'ятовуватися. Використовуючи антропонімічний омоакронім в якості назви, організації легше виділитися серед сотні собі подібних по всьому світу, а приладу з легкою назвою простіше набули популярності серед споживачів:

ADA – American Dental Association // жін. ім'я Ада;

IRMA – International Rehabilitation Medicine Association // жін. ім'я Ірма;

EMMA – eye-movement measurement apparatus (апарат для вимірювання швидкості руху очного яблука) // жін. ім'я Емма;

EDNA – Emergency Department Nurses Association (Асоціація медичних сестер відділення невідкладної допомоги) // жін. ім'я Една.

Слід зауважити, що в якості корелятивів для омоакронімів поряд з повними використовуються короткі форми власних назв, наприклад, *TE, PAT, SAM, PEG, MILA, TED*.

Що стосується четвертого типу омоакронімів, відзначимо, що це найперспективніша, на наш погляд, група, так як в готову форму імені

власного можна вкласти який завгодно зміст, не обмежуючись лексичними можливостями даного слова, будь-то нейтральні або емоційно-експресивні лексичні одиниці, сленгові або загальноповживані значення, позитивні чи негативні конотації. У зв'язку з такою особливістю, омоакроніми четвертої групи більше, ніж інші, схильні до омонімії на різних рівнях. Так, одна і та ж аббревіатура може формально належати різним тематичним групам:

IRMA – 1) реакція; 2) прилад; 3) організація; 4) захворювання.

Крім того, омонімія виникає не тільки між різними тематичними групами, а й усередині однієї тематичної групи: ADA - тематична група «організація, асоціація»:

1) American Dental Association (Американська Стоматологічна Асоціація);

2) American Diabetic Association (Американська Діабетична Асоціація);

3) American Dietetic Association (Американська Дієтична Асоціація).

На закінчення, необхідно зазначити, що омоакронімія вельми перспективна область дослідження, так як вона життєво важлива, взагалі, для професійного спілкування фахівців, і, зокрема, для медичного спілкування, навчання, наукового і практичного пізнання. Гарна орієнтація в омоакронімії знімає труднощі при сприйнятті інформації, знижує ризик помилок і непорозумінь. Це стосується спілкування як між фахівцями, так і між лікарем і хворим. Важливість дослідження явища омоакронімії в медицині обумовлюється постійним збільшенням кількості аббревіатур.

В результаті аналізу англійських медичних аббревіатур ми можемо зробити наступні висновки.

Стабільне масштабне збільшення обсягу англійських медичних аббревіатур відбувається, по-перше, за рахунок зростання кількості англійської медичної лексики, що позначає все нові і нові феномени картини світу, що знаходиться в постійному русі і фіксує відкриття в галузі медицини, а по-друге, за рахунок авторських аббревіатур.

Концепти, що утворюють науково-медичну концептосферу, виражені

англійською медичною абrevіатурною лексикою, вступають в системні відносини (подібності, відмінності, ієрархії). Ці відносини відображаються в мові за допомогою синонімії, антонімії, омонімії і полісемії і допомагають впорядкувати знання в концептосфері.

Синонімія англійських медичних абrevіатур, з одного боку, привносить багатство і різноманітність в контекст наукової мови, висловлює відтінки різноманіття навколишнього світу, відображає розвиток професійної картини світу. З іншого боку, вона збільшує обсяг «згорнутої» інформації, знижуючи її доступність.

Антонімія англійської медичної абrevіатурної лексики надзвичайно умовна і контекстуальна. Найчастіше, антонімічні абrevіатури утворюють пари, вибудовуючи крайні точки тієї чи іншої ознаки по обидві сторони певного критерію.

Омонімія англійських медичних скорочень однозначно ускладнює сприйняття спеціального медичного тексту. Самим несприятливим варіантом є накладення омонімії на антонімію.

Явище омоакронімії є доказом національної специфіки картини світу англійськомовного спеціаліста, так як воно є характерним виключно для англійської мови і є прикладом лінгвістичного моделювання, тобто, створення абrevіатури за певною схемою. На прикладі омоакронімів можна спостерігати своєрідне бачення світу англійськомовними фахівцями і привнесення емотивного компонента (своє ставлення) в суто наукові поняття.

Можливим рішенням проблеми адекватного сприйняття англійських медичних абrevіатур нам бачиться навчання медичних фахівців медичним абrevіатурам, а також систематизація абrevіатурних омонімів, синонімів, антонімів у відповідних словниках і довідниках, причому, як загальна систематизація, так і по окремим областям медицини.

2.3 Типологічна класифікація англійських медичних абrevіатур

Ми проаналізували більше 300 англійських медичних скорочень, а також цілий ряд спроб їх класифікувати. У цьому розділі ми представляємо наше бачення особливостей структури, семантики та стилістичних особливостей англійських медичних абревіатур через призму їх класифікацій.

Побудова універсальної, всеохоплюючої класифікації представляється нам навряд чи можливим. Абревіація – вельми складне і багатогранне явище. По-перше, врахувати безліч параметрів в одній класифікації, зберігши при цьому її однаковість, – на наш погляд, навряд чи досяжно. По-друге, типологія повинна відповідати принципу доцільності, мати певну практичну спрямованість. В роздумах, ми виділили дві класифікації, які висвітлюють медичну абревіацію з різних сторін. Параметрами для наших класифікацій послужили: семантико-тематичний критерій (тематичні групи), а також ступінь самостійності абревіатури (так званої лексичності, або словності). У середині кожного класу (графічні та лексичні абревіатури) нами використовується критерій фоно-структурно-графічної організації абревіатури.

2.3.1 Класифікація за тематичними групами. Дана класифікація дозволяє розкрити «концептосферу мови», тобто, об'єднання концептів, відбите в семантичній структурі мови [Убийко 2014. с. 38]. Відбираючи скорочення за принципом тематичних груп, ми намагалися об'єднувати близькі поняття, між якими дуже важко провести чітку межу. Отже, частіше за все, медичні абревіатури використовуються для позначення таких явищ:

1) анатомічні структури і феномени:

BH – bundle of His (атріовентрикулярний пучок, пучок Гіса);

NP – nasopharyngeal (носоглотковий);

LAPW – lateral aspect of the pharyngeal wall (бокова стінка глотки).

2) фізіологічні показники:

ADSADI – *accentuated decrease in systemic arterial pressure during inspiration* (виражене зниження системного артеріального тиску під час вдиху);

BI – *burn index* (опіковий індекс);

MPDW – *mean percent desirable weight* (ідеальна маса тіла).

3) клінічні прояви, захворювання, патологічні стани:

ADEM – *acute disseminated encephalomyelitis* (гострий дисемінований енцефаломієліт);

PI – *parainfluenza* (парагрип);

SCIS – *severe congenital immunodeficiency syndrome* (синдром важкого вродженого імунодефіцитного стану).

4) мікробіологічні категорії (збудники хвороб, а також складові мікрофлори (віруси, бактерії)):

POW – *Powassan* (Повассан, арбовірус);

REO – *respiratory enteric orphan viruses* (реовіруси, віруси-сиротки, що вражають дихальні шляхи);

CMV – *cytomegalovirus* (цитомегаловірус).

5) біохімічні сполуки і лікарські засоби:

FABS – *fresh AB serum* (свіжозаготовлена АВ-сироватка крові);

PK – *protein kinase* (протеїн кіназа);

MOM – *milk of magnesia* (гідроокис магнію).

6) фізичні, біохімічні та фармакологічні чинники, показники, реакції:

ADF – *ATL-derived factor* (фактор похідного Т-клітинного лейкозу дорослих);

ADR – *adverse drug reaction* (побічна дія медикаменту);

BIC – *blood isotope clearance* (кліренс, очищення крові від ізотопів).

7) лікувальні та діагностичні процедури, хірургічні та інші маніпуляції:

ADR – advanced diagnostic research (розширене діагностичне дослідження хворого);

BG – by gavage (зондове харчування);

VCE – vagina, ectocervix and endocervix (smear) (взяття мазків з піхви, шийки і каналу шийки матки).

8) медичне обладнання:

SCR – strip chart recorder (стрічковий самопис);

GF – gastrofiberscope (фіброгастроскоп);

ORPM – orthorythmic pacemaker (водій ритму).

9) статус, посада медичного працівника і статус хворого:

LVN – Licensed Visiting Nurse (медична сестра допомоги на дому, що має сертифікат на право практики);

FACDS – Fellow of the Australian College of Dental Surgeons (член Австралійської колегії стоматологів-хірургів);

MOP – medical outpatient (терапевтичний амбулаторний хворий).

10) різні організації та наукові товариства, що займаються проблемами охорони здоров'я та екологічної безпеки:

ADE – American Medical Association on Drug Evaluation (Американська медична асоціація з оцінки лікарських засобів);

ADRA – Animal Disease Research Association (Асоціація з вивчення хвороб тварин).

11) лікувальні установи, а також їх інфраструктура (відділення, палати):

FAmb – field ambulance (польовий пересувний госпіталь);

ICU – Intensive Care Unit (відділення інтенсивної терапії).

12) сертифікати, документи, програми, стандарти:

B/H – bill of health (санітарне свідоцтво);

SNOP – Systematized Nomenclature of Pathology («Систематизована номенклатура патоморфологічних змін» (м. Чикаго));

NAR – National Amniocentesis Registry (Національний реєстр по

амніоцентезу).

2.3.2 Класифікація за структурою. Інша, більш численна, яка постійно змінюється та поновлюється і тому вельми цікава для вивчення група – це група лексичних скорочень (ЛС). ЛС вважаються повноцінними одиницями комунікації. Вони мають всі основні ознаки слова: власну вимову, орфографію, семантичну структуру, стилістичну функцію і набір граматичних ознак, що дозволяє адаптуватися в системі даної мови. Сказане дозволяє умовно розглядати їх як повнозначні слова (в залежності від стадії розвитку, на якій вони знаходяться). З точки зору структури, англійські медичні скорочення логічно розділити на ініціальні, усічені, частково січені, слова-злитки, телескопічні та стяження.

1. Ініціальні скорочення, за результатами наших досліджень, є найбільш перспективною групою. Короткі за формою і ємні за змістом, в медицині ініціальні скорочення можуть стати зручною моделлю для нових аббревіатур. За способом виголошення ініціальні аббревіатури ділять на алфавітismi (у деяких дослідників - алфаветізмi), акроніми та звуко-буквені аббревіатури.

У алфавітсiзмах кожен компонент вимовляється за правилами алфавіту відповідної мови. Буквене прочитання аббревіатур пояснюється такими причинами, як: наявність важковимовляємих поєднань звуків, прагнення до збереження інформаційно-значущих компонентів, неможливість існування даного фонетичного типу в мові. Мінімальний склад таких алфавітсiзмів - три компонента, так як двозначні в своїй більшості не виходять за рамки ДС:

ABG (arterial blood gases – газы артериальной крови) BCG (bacille Calmette-Guerin – бацилла Кальмета-Герена, вакцина БЦЖ) DVT (deep venous thrombosis – тромбоз глубоких вен).

Ця група, мабуть, найчисленніша. Навмисне ж складання акроніма з термінологічного сполучення - більш трудомісткий процес. Основна причина літерного прочитання ЛС в українській мові - це поєднання кількох приголосних звуків, звукове прочитання яких ускладнене:

Це найпростіший спосіб утворення аббревіатури з полівербного

прототипу, тому кількість алфавітизмів в розглянутих мовах переважає, хоча і зростає тенденція до акронмії.

Акроніми, на відміну від алфавітизмів, вимовляються як слова. Звукове читання ініціальних скорочень спостерігається в тих випадках, коли їх фонетична структура не суперечить закономірностям будови слова в тій чи іншій мові. Відзначено, що, якщо між приголосними звуками з'являється голосний, то прочитання аббревіатури стає звуковим. Для досягнення ефекту милозвучності та зручності проголошення в англійській мові опрацьовуються дві основні схеми утворення акронімів.

Перша – це вдалий «переклад» складного термінологічного поєднання в акронім:

REG (radioencephalogramme – радіоенцефалограма);

DOPA (dihydroxyphenylacetic acid – дігідроксифенілуксусна кислота);

MODY (maturity-onset diabetes of the young – пізній цукровий діабет у молодих).

Друга схема – це корелятивна аббревіація. Цей прийом використовується для кращого запам'ятовування назви феномена, установи та інших подібних явищ і інститутів. Явище, яке наочно демонструє навмисне використання семантичного аспекту в акронімій, є омоакроніми. Їх утворення, безумовно, відноситься до випадків створення акронімів за моделями, тільки в якості моделі виступає реально існуюче, «живе» слово, зазвичай з загальноживаної лексики. В омоакронімі немає формального, впізнаваного ідентифікатора моделі – в цій ролі виступає сама форма загальноживаного слова:

GIFT – gametes intrafallopian transfer – екстракорпоральне запліднення, коли зібрані яйцеклітини і сперматозоїди переносять в маткову трубу через її лійку // gift (подарунок);

EAR – electroencephalographic audiometry – електроенцефалографічна аудіометрія // ear (вухо);

EXTEND (Exercise Training for the Elderly and/or Disabled – фізичні вправи для літніх або інвалідів) // to extend (розширяти).

Звуко-буквений варіант – це змішана форма прочитання абрєвіатури. Він представлений досить нечисленною групою. Основна причина такого прочитання – прагнення до милозвучності:

SIJ [si:Dei] (sacro-iliac joint – крижово-клубових зчленовування)

RGO [D:DDu] (Regimental Gas Officer – начальник медико-хімічної служби полку).

2. Усікання зустрічаються найчастіше в неформальному професійному спілкуванні на рівні професійних жаргонізмів. Часто даний тип використовується для назви фармакологічних засобів з метою більш швидкого запам'ятовування. Для англійської мови характерно усічення кінця слів (апокопа):

med lab (medical laboratory – медична лабораторія);

Med Off (Medical Officer – військовий лікар);

Rad Haz (radiation hazards – радіаційна небезпека).

Зустрічаються і синкопи (серединні усікання):

Prednisone ← prednisolone (преднізолон, глюкокортикостероїд).

Переважне вживання апокопа перед синкопами і ініціального усікання (аферезу) в англійській науковій медичній літературі очевидно. Відсікаються другорядні граматичні та лексичні ознаки, зазвичай розташовані на кінці лексичної одиниці. Залишається головна інформація, яка, в основному, виводиться на її початок.

Для англійської мови типові прості усічення, без афіксації. Навпаки, утворення типу *bact-y (bacteriology – бактеріологія)* поодинокі. Це легко пояснити тенденцією англійської мови до відсікання всього, що заважає об'єктивному сприйняттю інформації, в той час, як афікси не несуть об'єктивної інформації, але лише суб'єктивні відтінки відносини продуцента до референту.

В деяких випадках, мета усікання – створити стилістичні варіанти слова. Часто усічення перестає бути стилістичним варіантом прототипу і стає самостійним окремим словом. Тоді стилістична диференціація переходить в

семантичну, утворюючи два різні слова.

На відміну від інших типів аббревіатур, усічення найбільш повно зберігають «каркас» прототипу, не викликають ніяких труднощів при інтерпретації і легше інших переходять в сферу побутової, загальноживаної лексики. Однак, незважаючи на свою мобільність, усікання далеко не такі самостійні, як ініціальні аббревіатури. Найчастіше, усічення – це лише стилістичний варіант прототипу. Для того щоб стати самостійним окремим словом, усікання необхідно позбутися тісно пов'язаної з ним стилістичної маркованості, а це особливо важко.

3. Частково усічені слова. Найбільш поширеними у цій групі є похідні від ініціальних аббревіатур, тобто поєднання ініціальної аббревіатури і словоскладання. Цей спосіб аббревіації має на увазі з'єднання вже усталеного ініціального скорочення з розгорнутим терміном:

HIV-resistant (стійкий до ВІЛ-інфекції);

Reoviruses (respiratory enteric orphan viruses – реовіруси, віруси-сиротки, що вражають, головним чином, носоглотку);

ATL-derived factor (Adult T-cell leukemia derived factor – фактор похідного Т-клітинного лейкозу дорослих).

Досить швидко розвивається тенденція до так званих ланцюжкових сполук: дві-три ініціальних аббревіатури плюс розгорнутий термін:

B-cell (beta-cell – бета-клітина).

Сюди ж можна віднести комбінацію усікання з ініціальними аббревіатурами:

anti-HD (antibodies to hepatitis D virus – антитіла до вірусу гепатиту D);

anti-Hbe (antibodies to hepatitis B «e» antigen – антитіла до антигенів «e», або внутрішніх антигенів гепатиту B).

4. Слова-злитки. В утворенні даного типу завжди беруть участь кілька компонентів, щонайменше, два. В результаті комбінації першої частини першого компонента і другої частини другого компонента виходить

СЛОВО-ЗЛИТОК:

Hexamilone ← *Hexamidine* + *triamcinolone* (гексамілон, комбінований препарат);

Garasone ← *garamycine* + *dexamethasone* (гаразон, комбінований протизапальний препарат).

5. Стяження подібні зі словами-злитками і з усіченими синкопами. Різниця лише в тому, що тут беруть участь багатоконпонентні складні, не однослівні ЛС і усікаються два і більше складів. За сферою функціонування стяження схожі зі словами-злитками та телескопічними утвореннями. Вони використовуються для номінації лікарських коштів:

Acemine ← *s-acetylaminocaproic acid sodium compound* (ацемін, ранозагоювальний, регенеративний засіб);

Trazodon ← *2-{3-[4-(3-Chlorphenyn-1-piperazinyl)-propyl]-1,2,4-triazolo-[4,3-a]-pyridine-3-(2H)-on* (тразодон, антидепресант).

Таким чином, слова-злитки, телескопічні утворення і стяження широко використовуються для утворення назв лікарських засобів, але за межами своєї тематичної групи досить рідкісні.

6. Складноскорочені слова, як правило, виходять при використанні декількох апокопних усікань складного прототипу, тобто при утворенні аббревіатури з двокомпонентного прототипу використовується не друга, а перша частина другого компонента:

CASEVAC (*Casualty Evacuation* – евакуація поранених);

MEDEVAC (*Medical Evacuation System* – Програма евакуації медичних установ при надзвичайних ситуаціях). У другому випадку присутній ще й еліпсис, опущення слова *System*.

В результаті розгляду англійських медичних аббревіатур за різними класифікаціями ми можемо зробити наступні висновки.

Англійські медичні аббревіатури є неоднорідним шаром за структурою та сферою функціонування. Даний факт зумовив багаторівневість їх класифікації (фонетичний, графічний, морфологічний, лексичний рівні).

Тематична класифікація англійських медичних абревіатур показує актуальність тих чи інших концептуальних ознак у баченні англомовного фахівця.

Найдетальніша класифікація, на наш погляд, – це класифікація за статусом словності (лексичності). Вона ділить абревіатури на два великі класи (графічні та лексичні), а кожен клас поділяє на види. Основна різниця між цими двома класами – в тому, що графічні абревіатури умовні, не є самостійними лексичними одиницями, а лексичні абревіатури за статусом знаходяться на тій чи іншій стадії наближення до повнозначних слів.

Ініціальні скорочення є найпоширенішим і найбільш перспективним видом англійських медичних абревіатур. Їх стислість і місткість – ідеальні якості прототипу для моделювання нових абревіатур. Ініціальні скорочення володіють універсальним характером: вони можуть вживатися і в офіційному мовленні (в тому числі, письмовому), і в усному неофіційному мовленні. Таким чином, загальна тенденція в розглянутих мовах – зростаюча популярність ініціальних абревіатур у зв'язку з їх універсальністю, ємністю і стислістю.

Чітко простежується тенденція різних типів англійських медичних абревіатур до стилістичної диференціації. Для усного неофіційного медичного дискурсу характерні лексичні усічення і синтаксична редукція (еліпсис). Вони несуть відбиток колоквіальної і жаргонної лексики. Для дискурсу, що включає тексти наукових статей, навпаки, характерні і лексичні, і графічні ініціальні абревіатури. Однак ми не виключаємо можливість взаємопроникнення абревіатур різних видів і взаємозбагачення жанрів наукового медичного дискурсу.

ВИСНОВКИ

Абревіація є одним з показників розвитку мови. Джерело розвитку мови лежить в протиборстві між мінливою картиною світу і зростаючими потребами суспільства в більш адекватному вираженні думок, з одного боку, і реалізацією можливостей мови в дану історичну епоху, з іншого боку. Кожна мова «вимальовує» в універсальній концептосфері свою картину, вибираючи і відображаючи ті фрагменти дійсності, які актуальні для її носіїв. Відомості про область референції медичних абревіатур представлені нами у вигляді їхньої тематичної класифікації. Вона наочно показує, яким чином медичні абревіатури об'єктивують фрагмент концептосфери, актуальний для англомовних медичних фахівців. Абревіатура як засіб вербалізації медичного поняття, як спосіб відображення професійної картини світу, реалізує себе в англійській мові досить повно. Про це можна судити по тому, що англійська мова наповнила свою мовну картину світу великою кількістю абревіатур.

У науковій сфері, і в медицині в тому числі, активно проявляється компресія. Найважливішим засобом компресії є абревіатура як особливий когнітивний комплекс, незамінний засіб передачі та зберігання інформації. Найбільш перспективним типом абревіації є ініціальні абревіатури, так як інформативність означуваного поєднується зі стислістю того поняття, яке воно означає. Ініціальна абревіатура – це ще і спосіб сприйняття та відображення професійної концептосфери, частина ментальності англомовних медичних фахівців, яка: відрізняє їх від колег – носіїв інших мов.

Виявлені характеристики абревіатур, які доводять їхню відповідність / невідповідність знаменним частинам мови в залежності від рівня їхнього розвитку. Абревіатура – це досить мобільна категорія, статус її не стабільний. Вона може переходити зі стану суто книжкового (графічного) в розмовний (лексичний) і навпаки. При цьому графічна абревіатура – не є

знаменною частиною мови, на відміну від лексичної аббревіатури, яка може існувати в мові поряд зі своїм прототипом як синонім, може витіснити його з ужитку або придбати нове, відмінне від прототипу значення. Найважливіша особливість аббревіатури – її номінативні можливості, вони обумовлені різноманіттям та виключної значимістю для медичних фахівців тих концептів-понять, які вербалізуються за допомогою аббревіатур. Крім того, лексична аббревіатура виконує словотворчу функцію, вона може стати основою для утворення нових термінів і терміносполучень, як аббревіатурних, так і не аббревіатурних типів.

Усередині системи медичної лексики аббревіатури можуть вступати в парадигматичні відношення, серед яких ми виділяємо синонімію, антонімію, омонімію і полісемію.

Омоакронімія, як неординарне комплексне бачення світу, трансформує фрагмент наукової концептосфери в знак, є національно-специфічним засобом сприйняття та відображення вагомих відрізків медичної концептосфери, відрізняючи англomовну картину світу. Омоакронімія вносить в суху наукову мову елемент емоційний, відбиває ставлення до того чи іншого концепту. Об'єктивуючи концепт за допомогою омоакроніма, автор «олюднює» його, виводячи на більш високий рівень, де стикаються історія, культура, національний характер і менталітет даного етносу.

Що стосується класифікації англomовних аббревіатур за тематичним принципом, то нами були виділені наступні 12 груп: анатомічні структури і феномени; фізіологічні показники, клінічні прояви, захворювання, патологічні стани; мікробіологічні категорії (збудники хвороб, а також складові мікрофлори (віруси, бактерії) біохімічні з'єднання і лікарські засоби)); фізичні, біохімічні та фармакологічні чинники, показники, реакції; лікувальні та діагностичні процедури, хірургічні та інші маніпуляційні процеси; медичне обладнання статус, посада медичного працівника і статус хворого; різні організації та наукові товариства, що займаються проблемами охорони здоров'я та екологічною безпекою; лікувальні установи, а також

їхня інфраструктура (відділення, палати); сертифікати, документи, програми, стандарти.

Абревіатурний процес має певні закономірності, знаючи які можна впорядковувати і врегулювати стихійну абревіаторність термінів. Такі закономірності особливо чітко видно на прикладі структурної класифікації (наприклад, назви лікарських засобів, переважно, утворюються шляхом телескопії і стяжіння).

Упорядкування абревіації в сфері медицини можна досягти за допомогою більш ретельного вивчення медичних абревіатур, навчання медичних фахівців їх грамотного використання, а також за допомогою моделювання, що закріплює найбільш зручні, короткі і ємні структури в медичному дискурсі.

Грунтуючись на тому факті, що кількість медичних абревіатур безперервно збільшується, можна зробити висновок про те, що абревіація – один з найбільш активних і продуктивних способів словотворення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

СПИСОК ТЕОРЕТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеева Н. Н. Типология сокращённых лексических единиц современного английского языка : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Москва, 1984. 16 с.
2. Арбекова Т. И. Лексикология английского языка. URL: <https://obuchalka.org/2017111297427/leksikologiya-angliiskogo-yazika-prakticheskii-kurs-arbekova-t-i-1977.html> (дата звернення: 23.04.2021).
3. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка. Москва : ФЛИНТА, 2012. 376 с.
4. Арнольд И. В., Ардаматская Е. Н. Парадоксальность омоакронимии (на материале англ. мор. терминологии). *Продуктивность, частотность и валентность деривационных моделей*. Владивосток : Книга, 1988. С. 13 – 12.
5. Балишин С. И. Функционально-стилистическая дифференциация профессиональной лексики. *Коммуникативно-семантические особенности английской лексики*. Омск, 1998. С. 88 – 95.
6. Беляева В. А. Закономерности образования сложносокращенных слов в русском и английском языках. *Проблемы типологии языковых единиц разных уровней*. Бийск : Наука, 2002. С.15 – 21.
7. Василевский А. Л., Эмдина Ю. М. О компрессии речи на разных уровнях. *Уровни языка и их взаимоотношение*. Москва : Наука, 1997. С. 37 – 58.
8. Вергун Л. Скорочення в англійській терміносистемі «освіта» та їх переклад українською мовою. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/jspui/bitstream/316497/20079/1/Вергун%20Л.І.%20СК>

ОРОЧЕННЯ%20В%20АНГЛІЙСЬКІЙ%20ТЕРМІНОСИСТЕМІ%20“ОСВІТА”%20ТА%20ЇХ%20ПЕРЕКЛАД%20УКРАЇНСЬКОЮ%20МОВОЮ.pdf (дата звернення: 14.02.2021).

9. Габинская О. А. Типология причин словотворчества. Воронеж : Радуга, 1981. 137 с.

10. Гальперин И. Р. Лексикология английского языка. Москва : Наука, 2007. 250 с.

11. Глушук Н. М. Прагма-семантичні особливості аббревіацій у сучасній англійській мові. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Розділ II. Лексична семантика*. 2011. С. 87 – 91.

12. Горшунов Ю. В. О прагматических принципах употребления аббревиатур. *Многомерность языка и науки о языке*. Бирск : Книга, 2001. С. 33-36.

13. Горшунов Ю. В. Прагматика аббревиатуры : автореф. дис. ... д-ра филол. наук : 10.02.04. Москва, 2000. 32 с.

14. Денисюк Л. Аббревіація сучасної англійської мови. *Нова педагогічна думка*. 2015. № 1. С. 63–65.

15. Дзюбіна О. І. Скорочення як спосіб утворення неологізмів в сучасній англійській мові (на матеріалі англомовних Інтернет-видань та форумів в молодіжних соціальних мережах) *Вісник Житомирського державного університету*. 2018. Випуск 3 (75). Філологічні науки. С. 309 – 311.

16. Дубровина Л. В. Медицинская терминология в лексической системе современного английского языка : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19. Москва, 1986. 20 с.

17. Дубровина Л. В. Сокращения в английской медицинской литературе и их эквиваленты в русском языке. *Иностранный язык в сфере научного общения : Лингвометод. пробл.* Москва : Наука, 1996. С. 115 – 127.

18. Дюзикова Е. А. Аббревиация сравнительно со словосложением

(на материале современного английского языка) : автореф. дис. ... д-ра филол. Наук : 10.02.04. Москва, 1997. 25 с.

19. Елькин В. В. К вопросу о многоэтапной аббревиации. *Некоторые проблемы грамматических категорий и семантики единиц языка*. Пятигорск, 2003. С. 45 – 48.

20. Ерёмкина Г. Г. Сравнительное описание медицинской терминологии, образованной по способу аббревиации : на материале франц. и рус. языков : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19. Одесса, 2002. 18 с.

21. Заботкина В. И. Новая лексика современного английского языка. Москва : Высшая школа, 1999. 124 с.

22. Зацний Ю. А. Сучасний англомовний світ і збагачення словникового складу. Львів : ПАІС, 2007. 227 с.

23. Искина Т. В. Реализация прагматического потенциала англоязычных сокращений в учебном деловом дискурсе. *Вестник СамГУ*. Вып. 10. Самара. 2006. С. 133-139.

24. Карамешева І. Структурна та функційна характеристика аббревіатур у сучасному медіа-дискурсі (на матеріалі статей BBC та CNN). *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип 31. Том 2. 2020. С. 35-42.

25. Кісіль С. Функції аббревіацій в сучасній англійській мові. *Освіта, наука та виробництво: розвиток і перспективи : матеріали I Всеукраїнської науково-методичної конференції* (м. Шостка, 21 квітня 2016 р.). Суми : СумДУ, 2016. С. 76–78.

26. Кононенко А. П. Заимствованные сокращения как выражение экономии языковых средств: автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19. Нальчик, 2006. 19 с.

27. Корнева З., Глінка Н. Новітні аббревіатури та скорочення в англійських економічних текстах та їх переклад українською мовою. *Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки*. 2008. № 4. С. 308–312.

28. Кочарян Ю. Г. Аббревиация в английской военной лексике : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Москва, 2007. 21 с.
29. Кочарян Ю. Г. Аббревиация как лингвистический феномен. *Вестник Московского ун-та. Сер.19. : Лингвистика и межкультурная коммуникация.* 2007. №3. С. 26 – 38.
30. Краев А. Д. Лексические и синтаксические аспекты аббревиации : на материале англ. научно-технической литературы по энергетике : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19. Ленинград, 1986. 19 с.
31. Кубрякова Е. С., Кириченко Г. С. О принципах анализа сложных слов и дифференциации их типов. *Словообразование и его место в курсе обучения иностранным языкам.* Владивосток : Издательство Дальневосточного университета, 1983. С.109 – 116.
32. Кубрякова Е. С. Типы языковых значений. Москва : Наука, 1981. 280 с.
33. Леонович О. А. Дезаббревиация в английском языке. *Иностранные языки в школе.* 2007. №8. С.71 – 74.
34. Лотте Д. С. Вопросы заимствования и упорядочения иноязычных терминов и терминоположений. Москва : ВЛАДОС, 1982. 107 с.
35. Маленова Е. Д. Классификация английских медицинских сокращений. *Вопросы исследования и преподавания иностранных языков.* Омск, 2001. С. 104 – 108.
36. Мешков О. Д. Словообразование современного английского языка. Москва : Наука, 1996. 245 с.
37. Могилевский Р. И. О статусе аббревиации в системе номинативного словообразования. *Омосемия и омография в естественных и машинных языках.* Владивосток : ВЛАДИС, 1986. С. 58 – 67.
38. Мостовий М. І. Лексикологія англійської мови. Харків : Основа, 1993. 256 с.
39. Ніколаєва Т. М. Перекладацькі аспекти сучасних англійських аббревіацій. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.*

Сер.: Філологія. 2018. № 37. Т. 3. С. 88 – 94.

40. Перкатюк Й. М. Літерні аббревіатури як новий тип слів у сучасній англійській мові. *Іноземна філологія*. Львів : ЛГУ, 2008. С.60 – 64.

41. Скоринович М. І. Аббревіатура у сучасних англійських ЗМІ : Особливості функціонування та труднощі перекладу. *Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету*. Одеса. 2019. Вип. 31. С. 76 – 79.

42. Стернин И. А., Попова З. Д. Язык и национальная картина мира. Воронеж : Книга, 2007. 161 с.

43. Стишов О. А. Нові аббревіатури в мові масмедіа кінця ХХ століття. *Мовознавство*. 2001. № 1. С. 33 – 40.

44. Суперанская А. В., Подольская Н. В., Васильева Н. В. Общая терминология. Москва : Наука, 2004. 243 с.

45. Татарина Л. А. Терминоведение. Москва : Московский лицей, 1994. 96 с.

46. Токарева М. В. Особенности терминологической системы урологии и нефрологии в английском языке. *Вопросы исследования и преподавания иностранных языков*. Омск, 2001. Вып. 3. С. 142 – 146.

47. Убийко В. И. Концептосфера человека в семантическом пространстве языка. *Вестник Оренбургского государственного университета*. 2004. № 5. С. 37 – 40.

48. Хасенова М. С. Семиотическая и лингвистическая природа аббревиации : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Москва, 1996. 25 с.

49. Шаповалова А. П. Аббревіація і акронімія в лінгвістиці. Київ : Слово, 2003. С. 24–25.

50. Ярмашевич М. А. Специфика проявления семантического значения аббревиатур в языках различного типа. Саратов : Мысль, 2003. 120 с.

51. Antrushina G. B., Afanasyeva O. V., Morozova N. N. English Lexicology. Москва : Дрофа, 2005. 286 p.

52. Bryant M. M. Blends are Increasing. *American Speech*. New-York, 1994. Vol. 49, №1 – 4. P. 23 – 57.
53. Crystal D. *The Cambridge Encyclopedia of Language*. Cambridge : Cambridge University Press, 1995. 489 p.
54. Hlukhovska N. A. Abbreviations and shortenings in modern english language. *Міжнародний філологічний часопис*. URL: <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Filol/article/view/11184> (дата звернення: 4.05.2021).
55. Kveselevich D. I., Sasina V.P. *Modern English Lexicology in Practice*. Київ : Нова книга, 2001. 126 p.
56. Quirk R. *The Use of English*. London : Longman, 2000. 370 p.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

57. *Англо-русский медицинский энциклопедический словарь*. Москва : ГЭОТАР, 1995. 400 с.
58. *Новый англо-русский медицинский словарь*. Москва : РУССО, 2004. 870 с.
59. *Acronyms, Initialisms and Abbreviations Dictionary : A Guide to Acronyms, Abbreviations, Contractions, Alphabetic Symbols, and Similar Condensed Appellations*. Detroit : Gale Group, 2001. 3527 p.
60. *Black's Medical Dictionary*. London : A & C Black, 2005. 814 p.
61. *Comprehensive dictionary of acronyms, abbreviations, and initialisms*. URL: <http://www.acronymfinder.com> (accessed: 3.06.2021).
62. *Dorland's Dictionary of Medical Acronyms and Abbreviations*. URL: <https://www.us.elsevierhealth.com/dorlands-dictionary-of-medical-acronyms-and-abbreviations-9780323340205.html>. (accessed: 11.12. 2020).
63. *Medical abbreviations and accronyms*. URL:

<https://openmd.com/dictionary/medical-abbreviations> (accessed: 4.03.2021)

64. Paxton J. Everyman's Dictionary of Abbreviations. London : Dent & Sons, 1995. 743 p.

65. Taber's Medical Dictionary. URL:
https://www.tabers.com/tabersonline/view/Tabers-Dictionary/767492/all/Medical_Abbreviations (accessed: 12.11.2020)

66. Uvarov E.B., Isaacs F. The Penguin Dictionary of Science. London : Penguin Books, 1993. 511 p.

67. Webster's Guide to Abbreviations. Springfield : Merriam-Webster Inc., 1985. 160 p.

SUMMARY

The thesis deals with medical abbreviation as a part of English medical term system. The terms abbreviation, medical term system has been specified.

The usage of medical abbreviations as a part of English medical term system has been theoretically substantiated and practically developed. The content of medical abbreviation in modern medical life as a part of English medical term system has been detailed.

The system of arrangement of medical abbreviations as the part of English term system has been created. The effectiveness of the suggested system has been verified and proved practically. It has been proved that the arranging of a certain system of medical abbreviations creates better perception visually and aurally for doctors and medical staff. It fixes the easiest, the shortest and the most capacious structures through medical discourse.

An abbreviation is a shortened form of a [word](#) or [phrase](#). It usually, but not always, consists of a letter or group of letters taken from the word or phrase. The main object of our research is detailed analysis of modern abbreviations of medical terminology, their classification, based on the material of up-to day periodical publications and dictionaries.

Apart from the common form of shortening one word, there are other types of abbreviations. These include [acronym and initialism](#) (including [three-letter acronyms](#)), [apocope](#), [clipping](#), [elision](#), [syncope](#), syllabic abbreviation, and [portmanteau](#). Syllabic abbreviation (SA) is an abbreviation formed from initial [syllables](#) of several [words](#), but should be distinguished from [portmanteaux](#).

Key words: *abbreviation, medicine, English terminology, synonymy, antonymy, homonymy, polysemy, acronyms, [apocope](#), [clipping](#), [syncope](#)*

Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я, Саламатіна Ольга Олександрівна, студентка 2 курсу магістратури, заочної форми навчання, факультету іноземної філології, спеціальність 035 Філологія, освітньо-професійна програма мова і література (англійська), адреса електронної пошти olya4010@gmail.com,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Структурно-семантичні особливості аббревіатур англійської мови сфери медицини» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомена;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

- згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____ Підпис _____ ПІБ (студент) _____